

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Maia-Liisa Aleksandrov

**ALKOHOLIAKTSIISI MÕJUST TARBIMISELE JA
EESTI ETTEVÕTETELE**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: lektor Kaidi Kallaste

Tallinn 2017

Olen koostanud töö iseseisvalt.

Töö koostamisel kasutatud kõikidele teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele on viidatud.

Maia-Liisa Aleksandrov.....

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 142781TABB

Üliõpilase e-posti aadress: maialiisa.aleksandrov@gmail.com

Juhendaja lektor Kaidi Kallaste arvamus:

Töö vastab bakalaureusetööle esitatud nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(ametikoht, nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

ABSTRAKT	5
SISSEJUHATUS	6
1. ALKOHOLI TARBIMINE JA MAKSUSTAMINE.....	8
1.1 Aktsiiside olemus, eesmärk ja alkoholi maksustamine Eestis.....	8
1.2 Alkoholiga seotud terviseprobleemidest Eestis.....	14
1.3 Alkoholiaktsiisist Euroopa Liidus	19
2. ALKOHOLIAKTSIISI TÕSTMISE MÕJU EESTI ETTEVÕTETELE, PIIRIKAUBANDUSELE JA MUSTALE TURULE.....	22
2.1 Alkoholiaktsiisi mõjust ettevõtetele	22
2.2.1 A. Le Coq AS	23
2.2.2 Liviko AS	24
2.2.3 Saku Õlletehas AS	25
2.2.4 Intervjuu ettevõtjaga	25
2.2 Piirikaubanduse elavnemine	27
2.3 Must turg	29
2.4 Analüüs ja järeldused.....	33
KOKKUVÕTE	35
VIIDATUD ALLIKAD	37
SUMMARY	41
LISAD	43
Lisa 1. Intervjuu ettevõtjaga – küsimused.....	43

Lisa 2. Intervjuu ettevõtjaga – transkribeering.....	44
Lisa 3. Intervjuu musta turu teemal	49

ABSTRAKT

Töö pealkiri on Alkoholiaktsiisi mõjust tarbimisele ja Eesti ettevõtetele

Eesti on alkoholi tarbimise poolest Euroopa Liidus esirinnas. 2016. aastal tarbiti Eestis ühe täiskasvanud elaniku kohta 9,9 liitrit absoluutalkoholi. Hoolimata sellest, et absoluutalkoholi ühe elaniku kohta tarbitakse aasta aastalt vähem, on riigi kulud alkoholist tingitud terviseprobleemidele iga aastaga tõusnud ning alkoholist tingitud surmades on Eesti Euroopa Liidus esikohal.

Käesoleva töö eesmärgiks oli välja selgitada, kas alkoholiaktsiisitõus on vähendanud alkoholi tarbimist Eestis ning mil määral on aktsiisitõus mõjutanud Eesti ettevõtteid. Sellest tulenevalt on püstitatud uurimisprobleem, mis otsib vastuseid küsimustele, kas alkoholiaktsiisimäärade tõstmine on vähendanud alkoholi tarbimist ning millist mõju on see avaldanud ettevõtetele, kes igapäevaselt toodavad ja/või müüvad alkoholi. Lisaks sellele uuriti, kas aktsiisimäärade tõstmine on viinud piirikaubanduse ja musta turu elavnemisele.

Uurimusest selgus, et alkoholiaktsiisist tingituna on vähenenud inimeste alkoholitarbimine aasta aastalt, kuid kohati vastuoluline on, et kulud alkoholist tingitud terviseprobleemidele on viimastel aastatel tõusnud. Lisaks selgus, et Eesti ettevõtete jaoks on tingimused ettevõtluseks alkoholiaktsiisimäärade tõusust tingituna iga aasta halvenenud, mis omakorda on viinud piirikaubanduse elavnemiseni.

Võtmesõnad: alkoholiaktsiis, tarbija, tarbimine, ettevõtte, piirikaubandus, must turg

SISSEJUHATUS

Käesoleva bakalaureusetöö teema on Alkoholiaktsiisi mõjust tarbimisele ja Eesti ettevõtetele. Autor valis töö teema selle aktuaalsuse tõttu. Viimastel aastatel on alkoholiaktsiisi igal aastal tõstetud ning palju on räägitud sellest, kuidas eeldatavasti viib aktsiistõus tarbimise vähenemisele ning maksutulu suurenemisele. Oluliselt vähem räägitakse aga sellest, millist mõju avaldab aktsiisitõus Eesti ettevõtetele ning nende äritegevusele. Viimasel ajal on palju kõneainet tekitanud piirikaubanduse elavnemine. See on üks viis, kuidas Eesti ettevõtted on reageerinud Eesti alkoholipoliitikale.

Riigi seisukohast lähtudes on maksutulu üks peamisi riigieelarve tulude allikaid. Lisaks maksutulu teenimisele on kaupade aktsiisidega maksustamise üheks eesmärgiks vähendada ka tervisele kahjulike toodete tarbimist. Oluline on, et sissetuleku üldise taseme kasvades tõuseks ka alkoholiaktsiis, et vältida olukorda, kus alkohoolsed tooted muutuvad tarbija jaoks suhteliselt odavamaks. Samas aktsiisimäärade liiga järsk tõus võib omakorda riigi jaoks kaasa tuua negatiivseid tagajärgi, nagu näiteks piirikaubanduse või musta turu elavnemise.

Antud töö eesmärgiks on välja selgitada, kas alkoholiaktsiisitõus on vähendanud alkoholi tarbimist Eestis ning mil määral on aktsiisitõus mõjutanud Eesti ettevõtteid. Sellest tulenevalt on püstitatud uurimisprobleem, mis otsib vastuseid küsimustele, kas alkoholiaktsiisimäärade tõstmine on vähendanud alkoholi tarbimist ning millist mõju on see avaldanud ettevõtetele, kes igapäevaselt toodavad ja/või müüvad alkoholi. Lisaks sellele uuriti, kas aktsiisimäärade tõstmine on viinud piirikaubanduse ja/või musta turu elavnemisele.

Bakalaureusetöö koosneb kahest peatükist, mis omakorda jagunevad alapeatükkideks. Esimeses peatükis uuritakse alkoholi tarbimist ja maksustamist üldiselt ning otsitakse vastuseid küsimustele, kas alkoholiaktsiisimäärade tõus on täitnud oma peamist eesmärki, ehk viinud tarbimise vähendamiseni ning suurendanud maksutulu. Lisaks uuritakse, millised on peamised terviseprobleemid, mis on alkoholist tingitud ning uuritakse, milline on alkoholipoliitika Euroopa Liidus.

Töö teises peatükis uuritakse, millist mõju on alkoholiaktsiisimäärade tõus avaldanud Eesti suurimatele alkoholitootjatele ja/või –müüjatele ning viiakse läbi intervjuu ühe endise

Pärnu hulgimüügilao müügijuhiga. Lisaks uuritakse, millist mõju on alkoholiaktsiismäärade tõus avaldanud piirikaubandusele ning mustale turule. Musta turu olemuse selgemaks mõistmiseks on läbi viidud intervjuu inimesega, kes ka ise ostab alkoholi mustalt turult.

Töö autor soovib tänada oma juhendajat lektor Kaidi Kallastet igakülgse abi ning kaasamõtlemise eest, samuti endist hulgimüügilao müügijuhti antud intervjuu eest ning inimest, kes andis intervjuu musta turu teemal.

1. ALKOHOLI TARBIMINE JA MAKSUSTAMINE

Aktsiisid on tarbimismaksud, mida rakendatakse kaupadele, mille tarbimist soovitakse vähendada (Lauri 2015). Käesolevas peatükis antakse ülevaade aktsiiside olemusest, nende eesmärkidest ja maksustamisest, keskendutakse alkoholiaktsiisi määradele, maksu laekumisele ning alkoholi tarbimisele aastatel 2010-2016. Lisaks uuritakse, millist mõju omab alkoholitarbimine inimese tervisele ning milline on Euroopa Liidu alkoholipoliitika.

1.1 Aktsiiside olemus, eesmärk ja alkoholi maksustamine Eestis

Eesti Vabariigi põhiseadusest tulenevalt esitab Vabariigi Valitsus järgmise aasta riigieelarve eelnõu Riigikogule hiljemalt kolm kuud enne eelarveaasta algust (PS, § 115). 2017. aasta riigieelarve mahuks on plaanitud 9,66 miljardit eurot, millest 6,71 miljardit eurot moodustab maksutulu, millest omakorda loodetakse 1,08 miljardit eurot saada aktsiisimaksudest, millest põhiosa moodustavad alkoholi-, tubaka- ja kütuseaktsiis. See on 113 miljonit eurot rohkem, kui 2016. aastaks prognoositi. (Rahandusministeerium 2016)

Olulisim põhjus, miks kaupu aktsiisiga maksustatakse on soov vähendada nende kaupade tarbimist, kuna need on mingil põhjusel kas inimese tervisele või keskkonnale kahjulikud. Hoolimata sellest, et ainult kauba hinna mõjutamisest aktsiisiga ei piisa ning tarbimise vähendamiseks kasutatakse veel teisi võtteid – reklaamipiirangud, lubatud müügivõtted ja –kohad, pakendireeglid jmt – on hinna tõus üks mõjuvamaid viise tarbimise vähendamiseks. (Lauri 2015)

Kaupade aktsiisiga maksustamisel tõuseb kauba hind ning see omakorda muudab kauba tarbimise tarbijale ebasoodsamaks. Kaupade aktsiisiga maksustamise juures on oluline, et aktsiise korrigeeritakse vastavalt sissetulekute ja hinnataseme dünaamikale. Näiteks kui üleüldine inimeste sissetulekute tase kasvab, kuid aktsiisimäär jääb samaks, siis jääb kauba hind suhteliselt soodsamaks, mistõttu on oluline, et sissetulekute kasvades tõuseks ka aktsiisimäär. Selleks,

et aktsiisitõus omaks tarbija tarbimisharjumustele reaalselt mõju on vajalik, et kahjulike kaupade hinnad muutuksid suhteliselt kallimaks ehk hinnatõus peaks olema üldisest hinnatõusust kõrgem, kuna tarbimist pidurdab vaid oluline hinnatõus. Erinevate kaupade puhul on olulisuse määr erinev, kuid oluline on ka see, et hind ei tõuseks aktsiismäärast tingituna liiga kiiresti, et vältida negatiivseid tagajärgi. (Lauri 2015)

Eestis on kaupu aktsiisiga maksustatud Eesti taasiseseisvumise ajast alates. Sellest ajast alates on aktsiisimäärad pidevalt tõusnud ning samuti on muudetud ka maksustamise objekte. Aktsiisid on kaudsed maksud, mis sarnanevad käibemaksuga. Erinevalt käibemaksust, mida peetakse universaalseks tarbimismaksuks, on aktsiiside näol tegemist täiendavate erimaksudega. Aktsiisiga maksustatud kaupade puhul asub maksukoormus lõpptarbijal, kuid maksu kogujad ja maksjad on ettevõtted, kes toodavad või impordivad aktsiisiga maksustatud kaupu. Tarbimist maksustatakse toodete hinna suurenemise kaudu, mistõttu jääb aktsiis tarbijale varjatumaks kui käibemaks, sest erinevalt käibemaksust aktsiisi arvel ei kajastata. (Sadilov, Õun 2013)

Aktsiiside puhul on tegemist ühetasandilise maksuga, see tähendab, et aktsiisikohustus tekib vaid üks kord kauba tootmisel või Eestisse toomisel (aktsiisilaost väljastamisel) ning pärast seda täiendavat maksustamist ei toimu. Hilisemate müügietaappide maksustamiseks puudub vajadus, kuna aktsiisimäärad on fikseeritud kauba ühiku kohta ega sõltu maksuobjekti väärtusest. (Lehis 2007)

Aktsiiside maksustamisel kehtivad kõik tarbimismaksu üldised põhimõtted, see tähendab, et kauba maksustamine ei tohi sõltuda müüja või tootja isikust. Samuti kehtib sihtkohamaa printsiip, mis tähendab, et maksustamine toimub kauba tarbimiskohas. Aktsiisi üks põhimõte on, et maksustamine ei tohi sõltuda kauba päritolust, see tähendab, et Eestis toodetud ja Eestisse imporditud kaubad maksustatakse ühtemoodi. Aktsiisi eesmärgiks on maksustada konkreetset kaupa sõltumata, kust see pärineb, tollimaksu eesmärgiks on maksustada kauba importi või eksporti, andes eeliseid kodumaisetele tootjatele. (*Ibid.*)

Eestis reguleerib kaupade aktsiisiga maksustamist Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus ning Pakendiaktsiisi seadus. Alkoholiaktsiisiga maksustatakse Eestis toodetud teisest Euroopa Liidu liikmesriigist Eestisse toimetatud ja Eestis vabaks ringluseks imporditud alkohol. (Maksu- ja tolliamet 2015)

Alkoholiaktsiisiga maksustatakse alkohol, milleks on õlu, vein, kääritatud jook, vahe- toode ja muu alkohol. Alkohol on jook etanoolisisaldusega üle 1,2 mahuprotsendi ja õlu, mille

etanoolisisaldus on üle 0,5 mahuprotsendi. (ATKEAS, §12) 2016. ja 2017. aastal kehtivad (kehtinud) aktsiisimäärad on esitatud Tabelis 1.

Tabel 1. Alkoholiaktsiisimäärad 2016. ja 2017. aastal

Toode	Aktiisimäär alates 01.02.2016	Aktiisimäär alates 01.02.2017	Aktiisimäär alates 01.07.2017	Ühik
Õlu*	8,30 eurot	9,13 eurot	15,52 eurot	etanoolisisaldus 1% kohta hektoliitris
Vein ja kääritatud jook (kuni 6%)	48,55 eurot	53,41 eurot	77,44 eurot	hektoliiter
Vein ja kääritatud jook (üle 6%)	111,98 eurot	123,98 eurot		hektoliiter
Vahetoode	239,12 eurot	263,03 eurot		hektoliiter
Muu alkohol	21,72 eurot	23,89 eurot		etanoolisisaldus 1% kohta hektoliitris

* Väikeõlletootja, kes tootis eelmisel kalendriaastal õlut kuni 6000 hektoliitrit, jooksva aasta algusest toodetud kuni 6000 hektoliitri aktsiisimäär on 50% tavamäärast (alates 01.01.2017).

Allikas: Eesti maksu- ja tolliamet

Tabelist 1 ilmneb, et erinevatel toodetel on erinev aktsiisimäär. Aktsiisimäär on madalam just väiksema alkoholisisaldusega toodetel nagu õlu, siider ja vein ning kõrgem kangematel alkoholsetel toodetel.

Lahjas alkoholis sisalduv etanool ei ole tervislikum ega tervisele vähem kahjulik kui kanges alkoholis sisalduv etanool. Eestis juuakse lahjas alkoholis ära ligikaudu 65% Eestis tarbitavast etanoolist, mistõttu on lahja alkoholi ja õlle pealt makstav aktsiis kahjude kohta eba-proportsionaalselt väike (2014. aastal kokku 74,5 miljonit eurot) võrreldes kange alkoholi (2014. aastal 144,1 miljonit eurot) tarbimisega. Eesti Tervise Sihtasutus on seisukohal, et lahja alkoholi oluliselt madalam aktsiisimäär ei ole tõhus meede alkoholitarbimise vähendamisele arvestades, et valdavalt tarbivad inimesed just lahjat alkoholi. Samuti ei ole lahja alkoholi puhul ohtu, et inimesed saaksid seda osta salaturult, kuna teadaolevalt lahjale alkoholile musta turgu ei eksisteeri. (Raudne 2015)

Tabelis 2 on välja toodud alkoholiaktsiisimäärad aastatel 2010-2016. Tabelist 2 ilmneb, et 2011. aastal alkoholiaktsiisimäära ei tõstetud ning kehtima jäid 2010. aasta määrad. Aastatel 2011-2014 tõsteti aktsiisimäära igal aastal iga alkoholise joogi grupi kohta 5%. Pärast 2014. aastat tõsteti alkoholiaktsiisimäära kuni 2016. aastani 15% iga alkoholise joogi grupi kohta

ning 2017. aastal tõsteti määrasid 10%. Tabelist ilmneb, et läbivalt on alkoholiaktsiismäär olnud kõrgem kangematel alkoholsetel jookidel ning madalam lahjematel alkoholsetel jookidel.

Tabel 2. Alkoholiaktsiisimäärad aastatel 2010-2016

Alkohol	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Ühik
Õlu	5,43	5,43	5,7	6	6,28	7,22	8,3	Etanoolisisaldus 1% kohta hektoliitris
Vein ja kääritatud jook (kuni 6%)	31,7	31,7	33,3	34,97	36,71	42,22	48,55	hektoliiter
Vein ja kääritatud jook (üle 6%)	73,11	73,11	76,8	80,64	84,67	97,37	111,98	hektoliiter
Vahetoode	156,2	156,2	164	172,2	180,81	207,93	239,12	hektoliiter
Muu alkohol	14,19	14,18	14,9	15,65	16,43	18,89	21,72	Etanoolisisaldus 1% kohta hektoliitris

Allikas: autori koostatud alkoholiaktsiisimäärad 2010-2016 põhjal

Tabelis 3 on välja toodud alkoholiaktsiisi laekumine aastatel 2010-2016. Tabelis on eraldi välja toodud aktsiisid aktsiisigruppide kaupa, nendeks on õlleaktsiis, veiniaktsiis, kääritatud joogi aktsiis, vahetoote aktsiis ja muu alkoholi aktsiis.

Tabel 3. Alkoholiaktsiisi laekumine aastatel 2010-2016

Aktsiis	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Õlleaktsiis	34993,49	35971,45	38200,2	41235,7	42115,04	46681,14	51089,98
Veiniaktsiis	10838,71	12179,37	14006,63	15259,98	16568,7	19268,28	22979
Kääritatud joogi aktsiis	9176,535	10647,35	12216,99	13932,34	14149,36	15114,59	15354,83
Vahetoote aktsiis	894,1801	1158,98	1130,73	1212,177	1337,804	1392,189	1488,808
Muu alkoholi aktsiis	109311,1	118621,1	129746,3	137385,3	145847,5	139597,2	160134,4
Kokku	165214,5	178578,9	195282,9	209004,9	220026,2	222053,9	251047,9

* tuhat eurot

Allikas: autori koostatud Riigieelarvesse... 2017 põhjal

Tabelist 3 on näha, et hoolimata sellest, et 2010. ja 2011. aastal olid aktsiisimäärad

samad, sai riik 2011. aastal aktsiisitulu rohkem kui 2010. aastal. Aastatel 2010-2016 on aktsiisitulu igal aastal kasvanud.

Tabelis 4 on esitatud aastate lõikes alkoholsete jookide tarbimine täiskasvanud (15+) elaniku kohta liitrites. Oluline on, et nii Tabelis 4, kui ka Tabelis 5 on tarbimine võrdne legaalse müügiga, millest on maha arvatud turistide kaasaostetud alkohol ning juurde lisatud illegaalne müük.

Tabelist on näha, et nii kangete kui ka lahjade alkoholsete jookide tarbimine tõusis 2011. aastal, kuid pärast seda on tarbimine olnud langustrendis. Õlu tarbimine on alates 2010. aastast igal aastal tõusnud kuni 2013. aastani ning alates 2014. aastast järjest langenud. Viinamarjaveini ja vermuti tarbimine püsis 2010. ja 2011. aastal (nagu ka aktsiisimäär) samal tasemel, tõusis alates 2011. aastast kuni 2013. aastani ning sealt edasi on tarbimine vähenenud.

Tabel 4. Alkoholi tarbimine täiskasvanud (15+) elaniku kohta liitrites

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kanged alkohoolsed joogid	11,04	12,24	11,88	11,73	10,60	9,47
Õlu	88,78	90,14	90,25	91,32	84,05	81,53
Lahjad alkohoolsed joogid	19,31	19,73	19,03	18,00	16,91	14,37
Viinamarjavein ja vermut	10,30	10,30	12,22	12,90	12,59	12,42

Allikas: autori koostatud Alkoholi turg... 2016 põhjal

Tabelist 5 on esitatud tarbimine 100% alkoholis täiskasvanud (15+) elaniku kohta. Tabelist ilmneb, et kuni 2012. aastani on tarbimine kasvanud ning alates 2013. aastast on alkoholi tarbimine vähenenud. 2016. aastal oli tarbimine ühe täiskasvanud elaniku kohta absoluutalkoholina 9,9 liitrit (Alkoholitarbimine on... 2017).

Tabel 5. Alkoholi tarbimine täiskasvanud (15+) elaniku kohta 100% alkoholis

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kanged alkohoolsed joogid	4,20	4,82	4,53	4,49	4,04	3,63
Õlu	4,71	4,78	4,78	4,60	4,39	4,29
Lahjad alkohoolsed joogid	1,25	1,03	1,34	1,20	1,12	0,9
Viinamarjavein ja vermut	1,26	1,39	1,49	1,57	1,54	1,52
Kokku	11,42	12,02	12,14	11,86	11,09	10,34

Allikas: autori koostatud Alkoholi turg... 2016 põhjal

Kõikide alkoholsete jookide gruppide peale kokkuvõtvalt kasvas tarbimine 2011. ja 2012. aastal, kuid pärast seda on tarbimine iga aastaga vähenenud. Tabeleid võrreldes ilmneb,

et kõige rohkem tarbitakse Eestis õlut, samas on õlle aktsiisimäär võrreldes teiste alkoholsete jookidega kõige madalam. Aastatel 2010-2015 moodustab õlle tarbimine igal aastal ligikaudu 40% kogu tarbitud alkoholist, kuid teenitud aktsiisistulud moodustavad vaid ligikaudu 20% kogutulust. Selline tulude-tarbimiste erinevus tõstatab küsimuse, kas alkoholiaktsiisimäärade tõstmine samade protsentide alusel kõikide alkoholigruppide kohta on mõistlik või oleks mõttekam tõsta määrasid vastavalt tarbimisele.

1. juulil 2017 (vt Tabel 1) tõuseb õlle aktsiisimäär 70% ning veini või kääritatud joogi (alla 6%) aktsiisimäär 45%, mis on põhjendatud, arvestades kui palju inimesed lahjat alkoholi tarbivad ning kui väikese osa aktsiisitulust nende pealt teenitakse. Ühest küljest võib aktsiisimäärade tõus aidata kaasa tarbimise vähendamisele, kuna lahjale alkoholile teadaolevalt alternatiivturgu Eestis ei leidu, kuid teisalt võib aktsiisimäärade tõus viia piiriülese kaubanduse elavnemisele. Hoolimata sellest, et 2016. aastal oli piirikaubanduse mõju alkoholiaktsiisi laekumisele arvatud viie miljoni euro asemel hoopis kolm miljonit eurot (Piirikaubanduse... 2017), on Jürgen Ligi seisukohal, et kobareelnõuga kehtestatud järsud lahja alkoholi aktsiisimäärad tuleb taastada tasemele, mille valitsus kinnitas ja riigikogu kiitis heaks 2015. aastal, sest vastasel juhul jääb riik soovitud aktsiisitulust ilma, kuna inimesed käivad alkoholi Lätist ostmas (Riigieelarve tulud... 2017)

Arvestades asjaolu, et Eestis tarbitakse lahjat alkoholi rohkem kui kanget alkoholi, kuid lahja alkoholi aktsiisimäärad on oluliselt madalamad kui kange alkoholi määrad võiks öelda, et lahja alkoholi aktsiisimäärasid võiks tõsta, kuna inimesed tarbivad seda rohkem. Samas tuleb aktsiisimäärade tõstmisega olla ettevaatlik, kuna Lätis on alkoholiaktsiisimäärad madalamad kui Eestis ning aktsiisimäärade tõstmise korral võib piiriülene kaubandus elavneda. Kui arvestada seda, et viimased neli aastat on alkoholiaktsiisimäärasid tõstetud, iga täisealise elaniku kohta Eestis alkoholi tarbimine vähenenud ning riigi tulu alkoholiaktsiisist aasta-aastalt tõusnud, võib väita, et alkoholiaktsiis on täitnud oma eesmärgi. Edaspidi tuleks aktsiisimäärade tõstmine hoolikalt läbi kaaluda, et vältida olukorda, kus inimesed käivad alkoholi ostmas hoopis Lätis, kuna sellisel juhul jääb riigil saamata soovitud maksutulud ega vähene ka inimeste tarbimine.

1.2 Alkoholiga seotud terviseprobleemidest Eestis

Lisaks maksutulu teenimisele on aktsiisiga maksustamise üheks eesmärgiks vähendada potentsiaalselt kahjulike toodete tarbimist. Samamoodi on ka alkoholiga – alkoholsete toodete aktsiisiga maksustamisel loodetakse, et väheneb inimeste alkoholitarbimine.

Paljud inimesed naudivad alkoholi joomist ilma kõrvalmõjudeta, kuid sagedane joomine või liigne joomine üle pika aja võib viia tõsiste tagajärgedeni. Alkoholi kuritarvitamine ei puuduta ainult inimest ennast, vaid kahjustab ka suhteid ja sotsiaalset ühiskonda tervikuna kui joomine viib vägivalla, kuritegudeni, õnnetusteni ja/või joobes juhtimiseni. (*Know...*)

Alkohol mõjutab aju „suhtlust“ teiste kehaosadega ning mõjutab aju tööd ja kuju. Need omakorda võivad mõjutada inimese tujusid ja käitumist ning raskendada objektiivset mõtlemist. (*Alcohol's Effects...*) Alkoholi sagedane tarvitamine on seotud terviseprobleemidega, mis tõenäoliselt vajavad arstide sekkumist, selleks võivad olla südame-veresoonkonna haigused, kopsupõletik, tsirroos, pankreatiit ja/või erinevad vähivormid (*Alcoholism...*).

Otseselt alkoholist tingitud terviseprobleeme arvatakse olevat ligi 60, kaudsemalt alkoholi mõjuga seotud haigusi on üle 200. Seda, kuidas alkohol inimese tervist mõjutab sõltub inimese vanusest, soost, geenidest jms. Täiesti ohutut või ühtviisi kõigi jaoks mõõdukat alkoholikogust ei ole olemas. Naiste madala riski alkoholikogus jääb alla 2 alkoholiühiku päevas ning alla 8 alkoholiühiku nädalas ning meestel alla 4 alkoholiühiku päevas ja alla 16 alkoholiühiku nädalas. Oluline on, et igasse nädalasse jääks vähemalt kolm alkoholivaba päeva ning joomata päevakoguseid ei ole mõistlik hiljem korraga ära juua. (Mõõdukas... 2017)

ESPAD-i 2011. aastal läbi viidud uuringust selgub, et 50% tüdrukutest ja 54% poistest on purjus olnud kas 14-aastaselt või varem (Meelemürkide... 2015). Sellised tulemused on murettekitavad, arvestades, et alkohol mõjutab kaht olulist osa ajust, mis on eriti haavatavad just teismeeas. See võib viia pöördumatute muudatusteni ajus, mis mõjutavad otsuste langetamist, isiksuse kujunemist, mälu ning õppimisvõimet. (*Impact...*)

Joonisel 1 on välja toodud Eesti haigekassa poolt tasutud ravikulud alkoholiga seotud haiguste lõikes aastatel 2012-2015. Tabelist ilmneb, et kõige suuremad kulud on läbivalt olnud alkoholi psühhoosi, maksa alkoholitõve, alkoholi toksilise toime, alkoholi poolt põhjustatud kroonilise pankreatiidi ja alkoholi sõltuvuse ravile. Kõikidest tabelis toodud tervisehäiretest

kõige ohtlikum inimesele endale ja sotsiaalsele keskkonnale on ilmselt alkoholi psühhoos. Alkoholi psühhoos on vaimne seisund, kus kontakt reaalsusega on häiritud, kuna inimene kuuleb ja/või näeb hallutsinatsioone. Sümptomid ilmnevad vahetult pärast joomist või võõrutusnähtudena, mis on sageli alkoholismi tunnuseks. (*Addiction...*)

tuhat € - thousand €

	Ravikulud - Treatment costs				Osakaal % - Proportion %				
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	
Alkoholi psühhoos (F10.0, F10.3-10.9)	974,19	1136,75	1251,98	1437,16	40,1	41,9	42,6	40,6	Alcohol psychosis (F10, F10.3-10.9)
Alkoholi kuritarvitamine (F10.1)	41,30	30,63	32,64	43,05	1,7	1,1	1,1	1,2	Alcohol abuse (F10.2)
Alkoholi sõltuvus (F10.2)	114,60	106,87	124,55	168,35	4,7	4,0	4,2	4,8	Alcohol dependence (F10.2)
Alkoholi tarvitamisest tingitud psüühika- ja käitumishäired (F10)**	6,50	6,12	6,69	3,90	0,3	0,2	0,2	0,1	Mental and behavioural disorder due to use of alcohol (F10)**
Närvüsteemi alkoholdegeneratsioon (G31.2)	85,25	98,26	120,25	133,26	3,5	3,6	4,1	3,8	Degeneration of nervous system due to alcohol (G31.2)
Alkoholipolüneuropaatia (G62.1)	103,38	92,95	80,33	85,95	4,3	3,4	2,7	2,4	Alcoholic polyneuropathy (G62.1)
Alkoholümüopaatia (G72.1)	0,23	0,01	0,03	1,70	0,0	0,0	0,0	0,0	Alcoholic myopathy (G72.1)
Alkoholne kardio(müo)opaatia (I42.6)	55,63	101,42	100,20	118,15	2,3	3,7	3,4	3,3	Alcoholic cardiomyopathy (I42.6)
Alkoholgastrit (K29.2)	12,98	15,85	21,25	16,38	0,5	0,6	0,7	0,5	Alcoholic gastritis (K29.2)
Maksa alkoholõõbi (K70-K70.99)	604,17	702,66	706,06	859,23	24,8	25,9	24,0	24,3	Alcoholic liver disease (K70-K70.99)
Alkoholi põhjustatud krooniline pankreatiit (K86.0)	186,25	205,44	225,84	233,93	7,7	7,6	7,7	6,6	Alcohol-induced chronic pancreatitis (K86.0)
Fetaalne alkoholsündroom (Q86)	2,13	3,81	6,57	8,16	0,1	0,1	0,2	0,2	Fetal alcohol syndrome (Q86)
Alkoholi toksiline toime (T51-T51.99)	167,09	142,39	211,77	295,46	6,9	5,3	7,2	8,3	Toxic effect of alcohol (T51-T51.99)
Juhuslik mürgistus alkoholiga ja selle toime (X45)	75,38	70,06	54,17	137,66	3,1	2,6	1,9	3,9	Accidental poisoning by and exposure to alcohol (X45)
Kokku	2429,07	2713,23	2942,31	3542,33	100,0	100,0	100,0	100,0	Total

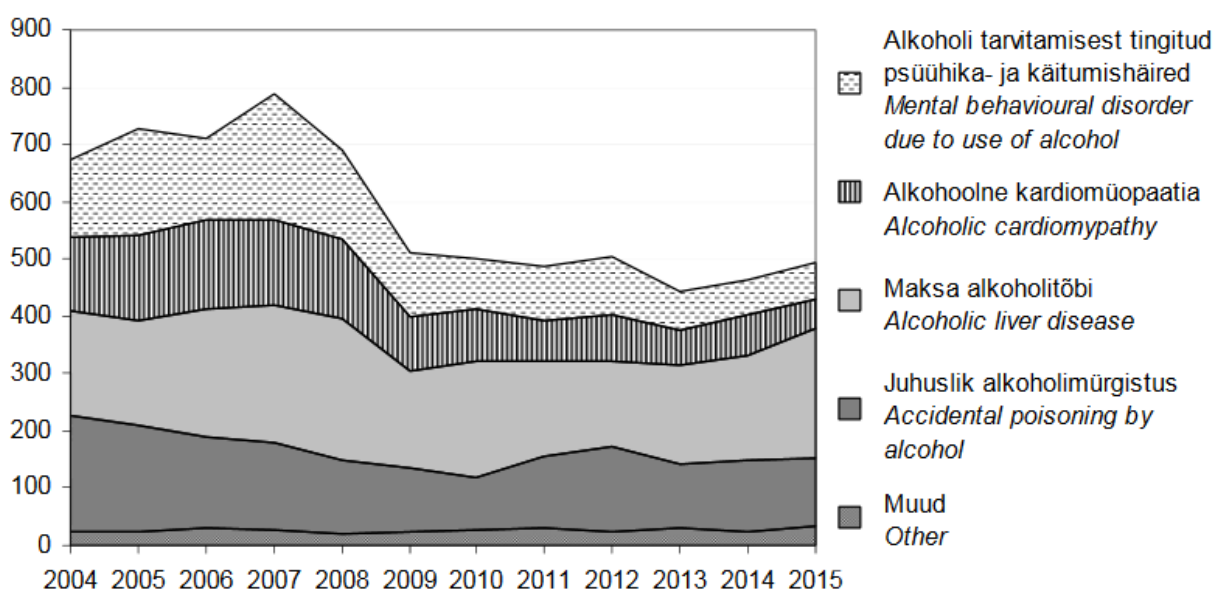
Joonis 1. Ravikulud alkoholiga seotud haiguste lõikes 2012-2015*

Allikas: autori koostatud Alkoholi turg... 2016 põhjal

Üldiselt ilmnevad alkoholi psühhoosi ilmingud just neil inimestel, kellel on alkoholiga tõsiseid probleeme, mistõttu näitab ravikulude suurus ära, kui palju on alkoholi tarvitamisest

tingitud tervisehädasid, mis omakorda näitab, kui oluline on, et Eesti riik tegeleks alkoholipoliitikaga ning annaks oma panuse alkoholiprobleemidega tegelemisse. Valdavalt on ravikulud aastate lõikes tõusnud, kuid huvitav on, et mõningate haiguste (alkoholi kuritarvitamine, alkoholi sõltuvus, alkoholimüopaatia, alkoholi toksiline toime, juhuslik mürgitus alkoholiga ja selle toime) ravikulud on pärast 2012. aastat langenud ning pärast 2013. aastat uuesti aasta aastalt tõusma hakanud. 2012. aastal oli alkoholi tarbimine täisealise (15+) elaniku kohta 100% alkoholis 2010-2016. aasta perspektiivis kõige kõrgem. 2012-2015. aasta lõikes on ravikulud alkoholiga seotud haiguste lõikes iga aastaga kasvanud. 2015. aastal olid ravikulud 3 542 330€, kuid oluline on, et antud tabel ei kajasta tasulistel visiitidel alkoholi ravile tehtud kulutusi. 2015. aastal oli riigi tulu alkoholiaktsiisist 222 053 900€.

Joonisel 2 on välja toodu surmajuhtude arv aastatel 2004-2015, mis on põhjustatud alkoholiga seotud haigustest.

Joonis 2. Alkoholiga seotud haigustest põhjustatud surmajuhtumite arv aastast 2004-2015

Allikas: autori koostatud Alkoholi turg... 2016 põhjal

Jooniselt 2 ilmneb, et võrreldes 2000. algusaastatega on alkoholist tingitud surmade arv vähenenud ligikaudu kolmandiku võrra. Läbi aastate on kõige enam alkoholisurmasid põhjustanud alkoholi kuritarvitamisest tekkinud psüühika- ja käitumishäirete, alkoholse kardiomüopaatia, maksa alkoholitõve ja juhusliku alkoholimürgituse tõttu. Alkoholiga seotud surmapõhjustest, mis on seotud alkoholi tarvitamisest tingitud psüühika- ja käitumishäiretega

ja maksa alkoholitõvega kuuluvad alkoholiga seotud viie kõige kõrgema ravikuluga haiguse hulka. 2013. aastal oli alkoholist tingitud surmade arv 443, 2014. aastal 462 ja 2015. aastal 495. Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni andmetel (2014. aasta) on Eesti alkoholismurmad Euroopas esimesel kohal. (Oll 2015)

Joonis 3 kajastab Eesti elanike hinnangut alkoholist tulenevate probleemide tõsisusele aastatel 2010-2015.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Alkoholi jooobes sõiduki juhtimine	93	94	93	95	92	94	<i>Drunk-driving</i>
Alkoholist põhjustatud terviseprobleemid	86	89	89	89	87	86	<i>Health problems caused by alcohol</i>
Laste ja noorte alkoholi tarbimine	91	92	90	89	86	86	<i>Consumption of alcohol by children and youth</i>
Alkoholist põhjustatud pereprobleemid	-	-	-	-	85	85	<i>Family problems caused by alcohol</i>
Avaliku korra rikkumised	85	87	88	87	82	81	<i>Violations of public order</i>
Alkoholist põhjustatud kodune vägivald	84	85	88	84	84	83	<i>Home violence caused by alcohol</i>
Alkoholist soodustatud isikuvastased kuriteod	85	88	86	84	81	81	<i>Criminal assault favoured by alcohol</i>
Alkoholismist põhjustatud töötus ja asotsiaalsus	77	81	79	80	77	70	<i>Unemployment and outcast caused by alcohol</i>
Üldine soosiv hoiak alkoholi tarbimisele	66	67	67	70	66	68	<i>General favourable attitude towards alcohol consumption</i>
Alkoholist põhjustatud probleemid töökohal	42	46	47	48	44	48	<i>Alcohol-related problems at work</i>
Salaalkoholi ost-müük	48	51	52	50	44	37	<i>Purchase or sales of illegal alcohol</i>

Joonis 3. Elanike hinnang alkoholist tulenevate probleemide tõsidusele Eestis 2010-2015

Allikas: autori koostatud Alkoholi turg... 2016 põhjal

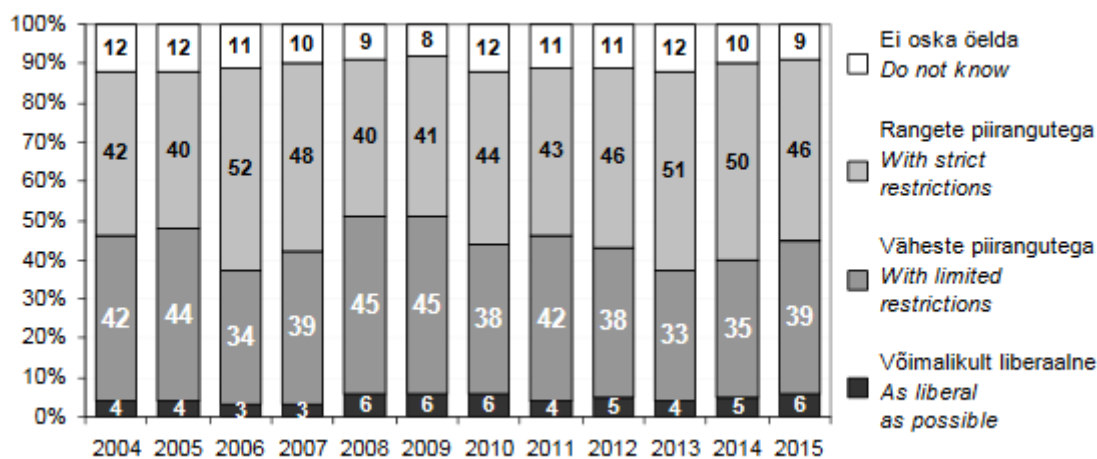
Joonisel 3 on näidatud vastajate protsent, kes arvasid, et probleem on tõsine või väga tõsine. Tabelist ilmneb, et valdavalt peavad elanikud kõiki alkoholiga seotud probleeme tõsisteks. Läbi aastate on peetud kõige tõsisemaks probleemiks alkoholi jooobes sõiduki juhtimist. Selline tulemus on mõisteta, kuna jooobes sõiduki juht ei sea ainult enda elu ohtu, vaid ohustab sellega ka kaasliiklejaid. Lisaks sellele hindavad elaniku tõsiseks alkoholist põhjustatud terviseprobleeme, laste ja noorte alkoholitarbimist ja muid alkoholiga seotud probleeme.

Elanike hinnang probleemi tõsidusse on igati õigustatud ning tabel ei peegelda ainult arvamust sellest, kas üks või teine probleem on tõsine, vaid iga probleemi kohta on olemas ka oma statistika, mis näitab, et tegemist on tõepoolest olulise murekohaga ühiskonnas. 86% vastanutest on hinnanud tõsiseks probleemiks laste ja noorte alkoholi tarbimise. Selline hinnang

on igati õigustatud arvestades, et 50% tüdrukutest ja 54% poistest on purjus olnud 14-aastaselt või varem. 86% vastanutest on hinnanud tõsiseks alkoholist põhjustatud terviseprobleeme. See- gi hinnang on igati õigustatud, kuna hoolimata sellest, et alkoholitarbimine on viimased neli aastat järjest vähenenud, on kulutused alkoholist tingitud terviseprobleemidele siiski kõrged ning alkoholisurmajuhtude arv suur.

Kõige vähem tõsisemaks peavad elanikud salaalkoholi ostu ja müümist ning alkoholist põhjustatud probleeme töökohal. Üldistavalt võttes on aastate jooksul inimesed hinnanud tõsi- seks probleeme, mis puudutavad kellegi teise elu ohtu seadmist või inimeste tervist. Kui võr- relda aastaid 2010-2015, siis on inimesed üht ja sama probleemi aastate lõikes enam-vähem samale tõsidusele hinnanud.

Joonisel 4 on välja toodud elanike hinnangud sellele, milline peaks olema Eesti riigi alkoholipoliitika.

Joonis 4. Elanike hinnangud, milline peaks olema Eesti riigi alkoholipoliitika 2004-2015

Allikas: autori koostatud Alkoholi turg... 2016 põhjal

Läbi aastate 2004-2015 on aastate lõikes enam-vähem võrdselt hinnatud, et Eesti alkoholipoliitika peaks olema kas rangete piirangutega või hoopis väheste piirangutega. Väike osa vastajatest on vastanud, et alkoholipoliitika peaks olema võimalikult liberaalne ning ligi kümnendik ei oska öelda, milline peaks olema Eesti riigi alkoholipoliitika. Kuigi rangete pii- rangute ja väheste piirangutega alkoholipoliitika pooldajate osakaal on aastate lõikes olnud enam-vähem sarnane, siis aastatel 2010-2015 on vähese ülekaaluga toetajaid rohkem rangete piirangutega alkoholipoliitikal.

Jooniste 1 ja 2 põhjal on näha, et alkoholiga seotud ravikulud on Eestis suured ning alkoholist tingitud suremus on Euroopa kõrgeim. See näitab, kui oluline on, et riik annaks oma panuse, et vähendada eestlaste alkoholitarbimist. Alkoholiaktsiis ei ole pelgalt vahend riigi tulude suurendamiseks, vaid see mängib ka olulist rolli inimeste tarbimisharjumuste muutmisel. Kindlasti ei tohiks alkoholiaktsiis olla ainuke viis inimeste tarbimisharjumuste muutmiseks, kuid see moodustab sellest olulise osa. Ülaesitatud tabelitest ilmneb, et inimeste alkoholitarbimine on vähenenud 4. aastat järjest ning riigi tulud alkoholiaktsiisist on tõusnud, kuid sellest üksi ei piisa, kuna alkoholiga seotud ravikulud on aasta-aastalt tõusnud ning alkoholisurmades on Eesti Euroopas esirinnas.

Elanikud hindavad alkoholi tarbimisest tingitud probleeme tõsiseks. Kõige tõsisemaks hinnatakse neid probleeme, mis seostuvad inimese enda või teiste inimeste ohutusega. Aastate lõikes pole selget mustrit selle kohta, miks on mingil aastal üht või teist alkoholiga seotud probleemi tõsiseks hinnatud. Riigi alkoholipoliitika seisukohast jaguneb elanike hinnang suures plaanis kaheks – on neid, kes pooldavad rangete piirangutega alkoholipoliitikat ja on neid, kes pooldavad väheste piirangutega alkoholipoliitikat. Võib oletada, et väheste piirangutega alkoholipoliitikat pooldavad need inimesed, kes ise regulaarsemalt alkoholi tarvitavad ning range mate piirangutega alkoholipoliitikat toetavad need inimesed, kes nii väga alkoholi ei tarbi.

1.3 Alkoholiaktsiisist Euroopa Liidus

Paljud inimesed näevad alkoholiaktsiisist kui valitsuse vahendit tulude suurendamiseks. Riikides, kus alkoholiaktsiismäär on kõrge toob aktsiisimäärade tõus kaasa alkoholi hinna tõusu ning riikides, kus aktsiisimäär on madal on muutus lõpptootte hinnas väike või isegi puudub. Enamikes riikides mõjutab aktsiisimäärade tõus toote hinda, mis omakorda mõjutab seda, kas tarbija edaspidiselt ostab toodet, ostab seda väiksemates kogustes või ostab selle asemel mõne teise toote. (Österber, 2011)

Euroopa Liidu (EL) liikmesriikidel on võimalus vabalt valida oma alkoholiaktsiisimäärad seni, kuni need on kõrgemad, kui EL miinimummäär. Paljud EL riigid hoiavad oma alkoholiaktsiisimäärasid võimalikult miinimumi lähedal, samas kui teistel liikmesriikidel on

väga kõrged aktsiisimäärad võrreldes miinimummääraga. 2010. aasta seisuga 17-l EL riigil veini aktsiisimäär puudus ning seitsmel riigil oli õlle aktsiisimäär vähem kui 10% üle EL miinimummäära. Samas teisel pool tabelit olid Soome, Iirimaa ja Suur-Britannia, kelle õlle aktsiisimäär oli enam kui kümme korda kõrgem EL miinimummäärast. (Österber, 2011)

Peale õlleaktsiisimäära tõstmist Iirimaa ei ole peale Põhjamaade EL vaba turu ajal olnud märkimisväärseid aktsiisimäärade tõuse. Samuti ei ole alkoholiaktsiisimiinimummäärad EL oluliselt tõusnud. Suurim aktsiisimäärade tõus oli Kreekas, kus õlle aktsiisimäär tõsteti 95% ning destilleeritud jookidel 186% aastatel 1995 kuni 2010. (*Ibid.*)

Üks viis, kuidas hinnata alkoholi kättesaadavust tarbijale, on võrrelda alkoholi hinda ja tarbija sissetulekut. Aastatel 1996-2004 tõusis alkoholi kättesaadavus kõikides EL riikides, välja arvatud Itaalias. Alkoholi kättesaadavus kasvas põhiliselt tänu sissetulekute suurenemisele, kuid oli ka riike, kus alkoholi kättesaadavust mõjutasid muutused alkoholi hinnas. Aastatel 1996-2004 mõjutas alkoholi kättesaadavust 84% juhtudest sissetulekute tõus ning 16% juhtudest mõjutas muutus alkoholi hinnas. Selleks, et vähendada alkoholi tarbimist peab alkoholi hinnatõus olema märgatav, et see avaldaks mõju ka suurema sissetulekuga inimestele. (*Ibid.*)

Enamus Euroopa uuringud on näidanud, et alkoholi hinna tõus on vähendanud alkoholi tarbimist ning alkoholi hinna alandamine on suurendanud tarbimist. Uuringud on näidanud, et 1% hinna muutus mõjutab 0,5% võrra alkoholi tarbimist vastupidises suunas hinna muutusele. Samas on oluline meeles pidada, et mõnes kultuuris on alkoholil olulisem roll kui mõnes teises. Näiteks riikides, kus juuakse veini toidu kõrvale mõjutab veini hinna tõus tarbimist vähem kui riikides, kus vein on luksustoode ning selle hinna tõus võib mõjutada tarbimise vähenemist suuremal määral. Kuna Euroopas pole olnud olulist aktsiisimäärade tõusu, siis pole ka alkoholi tarbimine olulisel määral muutunud. Samas on riike, kus aktsiisimäärasid on oluliselt muudetud. Näiteks 2004. aastal alandas Soome alkoholiaktsiisimäärasid keskmiselt 33%, mis tõi kaasa 10% alkoholi tarbimise kasvu ning viis alkoholist tingitud terviseprobleemide tõusule. (*Ibid.*)

Alkohoolsed joogid on maksustatud mitmel põhjusel. Enamasti maksutulu teenimiseks, rahva tervise parendamiseks või majanduslikel põhjustel. Kuna riikide motiivid alkoholi maksustamisel on erinevad, siis on ka EL riikides aktsiisimäärad väga erinevad, kuigi EL on proovinud aktsiisimäärasid pikka aega ühtlustada. Esimest korda kehtestati EL alkoholiaktsiisimäärad 1993. aastal, sellest ajast alates ei ole neid muudetud. Enamus Euroopa

riikides on alkoholi hind madal, mis tähendab, et alkoholiaktsiisi tõus viiks enamus riikides aktsiisitulu suurenemisele. (Österber, 2011)

Uuringud on tõestanud, et alkoholi hind mõjutab alkoholi tarbimist. Hinna tõus viib tarbimise vähenemiseni ja hinna langus tarbimise suurenemiseni. Mistõttu võib väita, et üks mõjusamaid viise alkoholi tarbimise vähendamiseks on aktsiismäärade tõstmine, tänu millele tõuseb ka toote hind. Samas on oluline, et aktsiisimäärade tõus ei oleks liiga järsk, kuna see võib kaasa tuua negatiivseid tagajärgi. Näiteks võib see viia musta turu ja/või piirikaubanduse elavnemisele.

2. ALKOHOLIAKTSIISI TÕSTMISE MÕJU EESTI ETTEVÕTETELE, PIIRIKAUBANDUSELE JA MUSTALE TURULE

Käesolev peatükk annab ülevaate Eesti suurimatest alkoholitootjatest ja –müüjatest ning sellest kuidas on alkoholiaktsiis nende äritegevust mõjutanud. Lisaks sellele uuritakse, millist mõju on alkoholiaktsiisi tõus avaldanud piirikaubandusele ning mustale turule.

2.1 Alkoholiaktsiisi mõjust ettevõtetele

Palju räägitakse sellest, millist mõju avaldab alkohol sellele tarbijale ning sellest, et alkoholiaktsiisimäärade tõstmisega loodetakse vähendada inimeste alkoholitarbimist, kuid oluliselt vähem räägitakse sellest, millist mõju avaldab alkoholiaktsiisimäärade tõstmine ettevõtetele, kes toodavad ja/või müüvad alkoholi.

Eestis on 100 000 elaniku kohta 218,2 registreeritud alkoholi jaemüügikohta (Alkoholi turg... 2016). See näitab, et alkoholiaktsiisimäärade tõus ei mõjuta vaid tarbijaid ning riiki, vaid ka alkoholitootjaid ning –kauplejaid, samuti nende ettevõtete töötajaid.

Eesti suurimad alkoholitootjad ja –müüjad on A. Le Coq AS, Liviko AS ja Saku Õlletehas AS. Kõik kolm on andnud avalikult intervjuusid erinevatele ajalehtedele ning telekanalitele, mille põhjal on autor uurinud, millist mõju on alkoholiaktsiis neile ettevõtetele avaldanud. Lisaks viidi läbi intervjuu endise hulгимүүgilao müügijuhiga.

2.2.1 A. Le Coq AS

A. Le Coq on Eesti vanim ja suurim joogitootja, kelle tootevalikus on 11 erinevat tootegrupi, millest suurima moodustab õllede tooteportfell, järgnevad mahlad, veed ja karastusjoogid ning ülejäänud tootegrupid. A. Le Coq on Eesti joogiturul juhtival positsioonil õlle, mahla ja *long drink*'ide kategoorias. Käesolevaks hetkeks on tootmisse ja tootearendusse investeeritud 73 miljonit eurot, mille tulemusena on A. Le Coq Baltimaade üks kõige kaasaegsamaid joogitööstusi. (Meist)

A. Le Coqi juhi Tarmo Noobi sõnul võivad sarnaselt soomlastele ka eestlased hakata alkoholi sisse tooma. Aktsiisitõusust tingituna võivad soomlased Eestist vähem alkoholi osta ning eestlased järjest rohkem alkoholi Lätist tuua, kus aktsiisid on madalamad kui Eestis. 2014. aasta suvest alates on A. Le Coqi töötajate arv vähenenud 40 inimese võrra (kuni jaanuar 2015) ning osalise tööajaga on rakendatud 60 töötajat. 2014. aasta teises pooles vähenes A. Le Coqil õlle ja siidri müük võrreldes aasta varasemaga 7%. (Tubalkain 2015)

A. Le Coqi tavapärase aastane investeeringute maht on 3-7 miljoni euro vahel, kuid 2017. aastal on see vaid miljon eurot ning seegi pooleliolevate investeeringute lõpetamiseks. Varasemalt on ettevõtte töötajate palku igal aastal tõstetud, kasvõi natukene, kuid 2017. aastal töötajate palka ei tõsteta, kuna ettevõtte olukord on keeruline, kuna ärivaldkonna tingimusi halvendatakse igal aastal. (Ruuda 2017)

2016. aastal oli A. Le Coqi kogumüük 121 miljonit liitrit. Võrreldes 2015. aastaga langes müük 2%. Eesti-siseselt vähenes müük eelkõige õlle- ja lahja alkoholi kategoorias, mis langes aastaga 6%. Tekkinud müügilanguse korvas 42-protsendiline ekspordi kasv, mille tõi uutele turgudele sisenemine ja Läti piirikaubanduse elavnemine. A. Le Coqi juhi Tarmo Noobi hinnangul on Eesti-sisese müügi vähenemine otseselt seotud piirikaubanduse elavnemisega, mis andis ettevõttele tõuke ekspordi suurendada. Tarmo Noop ütles: "Eelmisel aastal tõusis meie müük Läti piirikaubanduse klientidele kordades ja näeme, et see trend kasvab alkoholiaktsiisi tõstmise jätkudes veelgi. Suures pildis ei vähenda see alkoholi tarbimist, mida valitsus nende meetmetega saavutada tahab, küll aga kahandab Eesti riigi tulubaasi ja kasu majandusele." (A. Le Coqi eksport... 2017)

2016. aastal tasus A. Le Coq riigile 44,2 miljonit eurot riiklikke makse, seal hulgas 25,9 miljonit eurot aktsiisi ja 18,3 miljonit eurot muid makse (A. Le Coqi võimas... 2017)

2.2.2 Liviko AS

Liviko on 1898. aastal asutatud Eesti rahvuslik alkoholitootja, mis ühendab endas enam kui saja-aastase kodumaise alkoholi tootmise traditsiooni. Läti ja Leedu tütarettevõtete edukas arendamine on praeguseks teinud Liviko grupist Balti riikide ühe tähtsaima alkoholifirma. Liviko valmistab enam kui 70 nimetust alkoholiseid jooke, millest tuntuimad on Viru Valge viinad ja Vana Tallinna liköörid. Lisaks jookide tootmisele ja importimisele on Liviko portfellis ligi 600 toodet mida imporditakse. (Liviko täna 2017)

Liviko AS annab Eestis, Lätis ja Leedus tööd 355 inimesele. Alkoholiaktsiisi tõttu koondas Liviko 2016. aasta alguses 18 inimest ning lõpetas töö- ja töövõtulepingu kahe inimesega. 2015. aastal kaotas aktsiisitõusust tingituna Livikos töö 18 inimest. Järskudest aktsiisitõusudest tulenevalt on Liviko sattunud väga keerulisse olukorda, kus poole aasta jooksul suurem osa tootmisest seisis ning inimestele polnud võimalik stabiilset tööd pakkuda. 2015. aastal oli Liviko sunnitud viima kogu tootmise viieks kuuks üle osalisele tööajale, mis on tootmise seisukohast ebaefektiivne. (Hansalu 2016)

Liviko hinnangul on üldises plaanis alkoholiaktsiiside tõstmine negatiivne, kuid positiivseks peetakse lahja ja kange alkoholi aktsiisivahede vähendamist. Kalvi hinnangul on kange alkoholi aktsiisimäär tõusud vähendanud kange alkoholi käibeid segmendis umbes veerandi võrra. Kuigi aktsiisitõusud tõstaksid lahja alkoholi piirikaubandust, on Kalvi hinnangul probleem siiski suurem kange alkoholi puhul, kuna kanget alkoholi on lihtsam transportida ning seeläbi on Lätist ostes ostja võit suurem. (Liviko: õlleaktsiisi... 2016)

2014. aastal maksis Liviko Eesti riigile alkoholiaktsiis 49 miljoni euro ja makse kokku 64,2 miljonit eurot. 2015. aastal tegi ettevõtte ettevalmistusi, et suunata äri Läti, kus kehtib alkoholile soodsam aktsiisimäär ning prognooside kohaselt väheneks selle tulemusena Eesti riigile makstav maksusumma võrreldes 2014. aastaga 10-15 miljoni euro võrra. 10 protsendiline alkoholiaktsiisitõus 2016. aastal suurendaks õllepudeli kallinemist kahe sendi võrra ning viinapudeli kallinemist 50 sendi võrra. Aktsiisi tõstmine sama protsendi võrra muudab erinevat liiki alkoholsete jookide hinnavahe koguaeg suuremaks ning soosib õlletootjaid. (Liviko ähvardab... 2015)

Liviko juht Janek Kalvi on öelnud, et igasugused keelud, piirangud ja liiga karmid raamid on omamoodi vägivald. Vägivalla all on peetud silmas seda, et kultuuri rangete piirangutega ei muuda, kultuuri õpitakse, kuid see võtab aega. Liviko juht on öelnud, et nad ei karda kasumi vähenemist, kuna mida rohkem on inimesed haritud ja nende teadlikkus on kõrgem, seda

rohkem tarvitatakse kvaliteetsemaid tooteid ning ollakse nõus selle eest rohkem maksma. Livi-ko tootmine on suuresti suunatud eksporti, mistõttu jätab see neile teatava valikuvabaduse valida, kuhu müüki suunata. (Võsumets 2017)

2.2.3 Saku Õlletehas AS

1816. aastal Eestimaa kubermangus asusid mõisnikud mõisate juurde rajama tööstustevõtteid, millest tähtsaimad olid viinaköögid ja õllekojad. Saku Õlletehase sünnipäevaks loetakse 1820. aastat, kui Saku mõisa tollane omanik saksa soost krahv Karl Friedrich asutas mõisa juurde õllekoja. (Ajalugu)

Saku Õlletehase visioon on olla kõige kiiremini kasvav joogitööstus Eesti ja eelistatud partner kõigile osapooltele, sealhulgas teistele Carlsbergi firmadele (Väärtused). Saku Õlletehases töötab ligikaudu 350 töötajat ning aastas valmistatakse 102 miljonit liitrit jooki, sellest 2/3 moodustab õlu. Tallinna sadama kaubandusel ja laevade kaubandusel on märkimisväärne mõju Saku Õlletehase müügile. Saku Õlletehase toodangust umbes 15 miljonit liitrit aastas viiakse Soome. Üks õllekohver, kus on 24 tükki 0,3-liitrist purki maksab Lätis 8-9 eurot, Eestis 12-13 eurot ning Soomes 21 eurot. Plaanitud aktsiisitõusude järel hakkaks Eesti õllekohver maksma 18-19 eurot ehk peaaegu sama palju kui see maksab Soomes. Müügidirektor Jaan Härmsi sõnul väheneks pärast aktsiisitõuse Saku jookide müük soomlastele 80% ehk 3 miljoni liitri peale, kuna pärast aktsiisitõusu ei oleks soomlastel Eestist enam mõtet alkoholi osta. (Tohver 2016)

Piiri taha alkoholi ostma ei ajenda mitte lõunanaabrite toodang, vaid Eesti joogid, mida on Läti madalama aktsiismäära tõttu sealt odavam osta. "Kui Eesti valitsus loodab aktsiisidega aastas 58 miljonit täiendavat tulu, siis meie arvame, et alkoholiaktsiisi koos käibemaksuga jääb laekumata umbes 150 miljonit eurot aastas," väidab Härms. "Saab lüüa kodumaine tööstus, kaubandus, konkurentsivõime kindlasti alaneb. Need inimesed, kes on mures, neid on kümneid tuhandeid. Jutt ei ole ainult Saku õlletehase omanike murest," kinnitab Härms. (*Ibid.*)

Saku õlletehase omanikfirma Carlsberg on aastatel 2009-2016 investeerinud Saku Õlletehasesse üle 30 miljoni euro. Sakul ei ole plaanis Eestis tootmist lõpetada, kuid suurenev maksukoormus paneb kriitilise pilguga vaatama tulevikuinvesteeringuid. (*Ibid.*)

2.2.4 Intervjuu ettevõtjaga

29. aprillil 2017 viidi läbi intervjuu endise hulgemüügilao müügijuhiga. Intervjuu kestis 19 minutit ja 58 sekundit. Intervjuu jäädvustati helisalvestisele. Intervjuu küsimused on esitatud

Lisas 1 ja intervjuu transkriptsioon Lisas 2. Kuna enamus küsimused said mõnele teisele küsimusele vastates kaetud, siis topelt neid üle küsima ei hakatud. Intervjueeritav soovis töös anonüümseks jääda.

Hulgimüügiladu (edaspidi Ettevõtte) tegeleb alkoholi ja toidukaupade müügiga. Ettevõtte pealadu asub Rakveres ning vaheladu asus Pärnus. Alkoholi aktsiisitõusust tingituna oli vaheladu sunnitud 2017. aasta jaanuari lõpus oma ukseid sulgema. Sellest tulenevalt koondati 11 töötajat.

Pärnu lao sulgemise põhjuseks sai see, et Ikla piiripunktis avati Alko 1000 kauplus, millest tulenevalt kaotas Pärnu ladu oma ostjad, kes tellisid kaupu hulgi suuremateks tähtpäevadeks. Kõik varasemad ostjad ostsid kaupu Lätist. Lisaks hakkasid väikepoed, kes varasemalt tellisid alkoholi Ettevõtte, järjest oma uksi sulgema.

2.2.5 Järeldused

Kõik kolm – A. Le Coq AS, Liviko AS, Saku Õlletehas AS – on Eesti alkoholiturul suurtegijad, kuid lisaks koduturule ekspordivad kõik kolm oma toodangut. Oma suurusel tuleneval on kõigil teatav valikuvabadus, kui palju toota koduturule ning kui palju suunata eksporti.

Kõik kolm ettevõtet juhivad tähelepanu kolmele asjaolule. Esiteks, järsud aktsiisimäärade tõusud mõjuvad ebasoodsalt ettevõtete tegevusele. Nii A. Le Coq kui Liviko on mõlemad pidanud aktsiisitõusust tingituna koondama töötajaid ning kõik kolm ettevõtet on pannud küsimärgi alla edasised investeeringud.

Teiseks on kõik kolm välja toonud piirikaubanduse elavnemise. Läti aktsiisimäärad on oluliselt madalamad kui Eesti omad, mis on ühest küljest viinud selleni, et Eesti inimesed käivad Lätis alkoholi ostmas, kuid teisest küljest selleni, et Eesti tootjad on oma toodangu rohkem ekspordile suunanud. See omakorda viib selleni, et Eesti riigil jääb saamata loodetud aktsiisitulu ning lisaks sellele ka käibemaksutulu. Samuti ei pruugi väheneda tarbijate alkoholitarbimine, vastupidi, see võib viia hoopis tarbimise kasvule. Seda kõike kinnitab oma sõnadega ka endine Pärnu hulgimüügilao müügijuht, kes antud intervjuus rääkis, et ka neil tuli koondada 11 inimest ning ladu sulgeda, kuid küsimus ei ole niivõrd lao sulgemises, kui Eesti kaubanduse kadumises.

2.2 Piirikaubanduse elavnemine

Alkoholiaktsiisi tõstmine on viinud selleni, et mitmed Eesti ettevõtted on suuremal või väiksemal määral oma tegevuse Lätti üle viinud, kuna sealne keskkond on ettevõtluseks soodsam. Joonisel 5 on näha alkoholsete jookide aktsiisi ja käibemaksumäärasid Euroopa riikides. Tabelist ilmneb, et võrreldes teiste Euroopa riikidega on Eestis suhteliselt kõrge alkoholiaktsiisimäär. Eestist kõrgemad aktsiisimäärad on vaid Kreekal, Belgial, Suurbritannial, Iirimaaal, Soomel ja Rootsil.

	Kanged alkoholised joogid Spirits	Vahetoode* Intermediate product*	Vein* Wine*	Õlu Beer	Käibemaks % VAT %	
EL minimum aktsiisimäär	5.50	2.50	0.00	1.87	-	EU's minimum level
Bulgaaria	5.62	2.56	0.00	1.92	20	Bulgaria
Horvaatia	6.94	5.82	0.00	5.24	25	Croatia
Rumeenia	7.49	4.99	0.00	1.87	20	Romania
Hispaania	9.13	3.39	0.00	1.70	21	Spain
Küpros	9.57	2.50	0.00	6.00	19	Cyprus
Itaalia	10.36	4.93	0.00	7.60	22	Italy
Luksemburg	10.41	3.72	0.00	1.98	17	Luxemburg
Tšehhi	10.49	4.78	0.00	2.95	21	Czech Republic
Ungari	10.66	4.53	0.00	5.18	27	Hungary
Slovakkia	10.80	4.68	0.00	3.59	20	Slovakia
Austria	12.00	4.44	0.00	5.00	20	Austria
Portugal	12.89	3.93	0.00	4.31	23**	Portugal
Saksamaa	13.03	8.50	0.00	1.97	19	Germany
Sloveenia	13.20	7.33	0.00	12.10	22	Slovenia
Leedu	13.21	7.02	6.56	3.11	21	Lithuania
Läti	13.38	5.53	5.82	3.10	21	Latvia
Poola	13.43	4.16	3.44	4.58	23	Poland
Malta	13.60	8.44	18.64	4.83	18	Malta
Holland	16.86	8.29	8.03	7.90	21	The Netherlands
Prantsusmaa	17.38	10.47	0.34	7.41	20	France
Taani	20.11	11.58	14.15	7.51	25	Denmark
Eesti***	21.72	13.28	10.18	8.30	20	Estonia***
Kreeka	24.50	5.67	1.82	6.50	23	Greece
Belgia	29.93	8.77	6.81	5.01	21	Belgium
Suurbritannia	37.55	27.48	33.73	24.94	20	UK
Iirimaa	42.57	34.25	38.62	22.55	23	Ireland
Soomel	45.55	37.22	30.82	32.05	24	Finland
Rootsi	54.56	31.22	24.41	20.70	25	Sweden

Joonis 5. Alkoholsete jookide aktsiisi ja käibemaks Euroopa riikides (seisuga 01.01.2016)

Allikas: autori koostatud Alkoholi turg... 2016 põhjal

Lätil on 2016. aasta 1. jaanuari seisuga kange alkoholi aktsiisimäär 13,38 (Eestis 21,72),

vahetootel 5,53 (Eestis (13,28), veinil 5,82 (Eestis 10,18), õlul 3,10 (Eestis 8,30). Tabelist ilmneb, et kõikide alkoholsete jookide gruppide kohta on Lätis madalam aktsiis, mistõttu on ettevõtjate seisukohast arusaadav, miks nad on teatud määral oma äritegevusega piiriäärsetesse punktidesse liikunud.

Uuringufirma Norstati Eesti-Läti alkoholi piirikaubanduse uuring näitab, et piirikaubandus Lätiga elavnes pärast 2016. aasta veebruaris toimunud alkoholiaktsiis tõusu. Uuringust selgus, et 28% Eesti elanikkonnast on Läti piiripoodidest ostnud või tellinud alkoholi. Piirikauplustes käivad ostmas igas vanuses inimesed, kelle keskmine kuusissetulek on 600-1000€. Enim käivad piirikauplustes Valgamaa, Põlvamaa, Võrumaa, Tartumaa, Pärnumaa ja Järvamaa elanikud. Ostjatest 58% moodustavad mehed ja 42% naised. (Eerme 2016)

Kantar Emori poolt läbi viidud uuringust selgub, et 2017. aasta märtsi kuus ostetud alkoholist 14% on ostetud välismaalt. Lätist ostetud jookide osakaal kogu ostetud alkoholist moodustas märtsi kuus 10% kõikidest alkoholiostudest. Võrdlusena, moodustas Lätist ostetud alkohol detsembris 9% ja augustis 6%. (Voog 2017) Teisest Kantar Emori poolt läbi viidud uuringust selgub, et kui hinnavahe Eesti ja Läti alkoholil oleks 10% või vähem, siis loobuksid eestlased Läti alkoholiturust. Hetkel on hinnavahe üle 20%. (Voog 2016)

Eesti peaminister Jüri Ratase sõnul saab iga riik oma maksupoliitikaga ise hakkama, mistõttu ei ole põhjust, miks Eesti riik peaks oma häid lõunanaabreid alkoholipoliitikaga survestama (Braidaks 2016). Eesti ettevõtjad on aga teisel seisukohal. Intervjuus (vt Lisa 2) mainib endine hulгимүүгилao müügijuht, et ettevõtted ei saa valitsuse otsuseid muuta, kuid oma tegevusega annavad nad märku, et valitsus on alkoholipoliitikat ajades rumalasti käitunud, mistõttu on ettevõtted oma tegevusega suurel määral piiriäärsetesse paikadesse liikunud, kuna Läti alkoholipoliitika on ettevõtjasõbralikum.

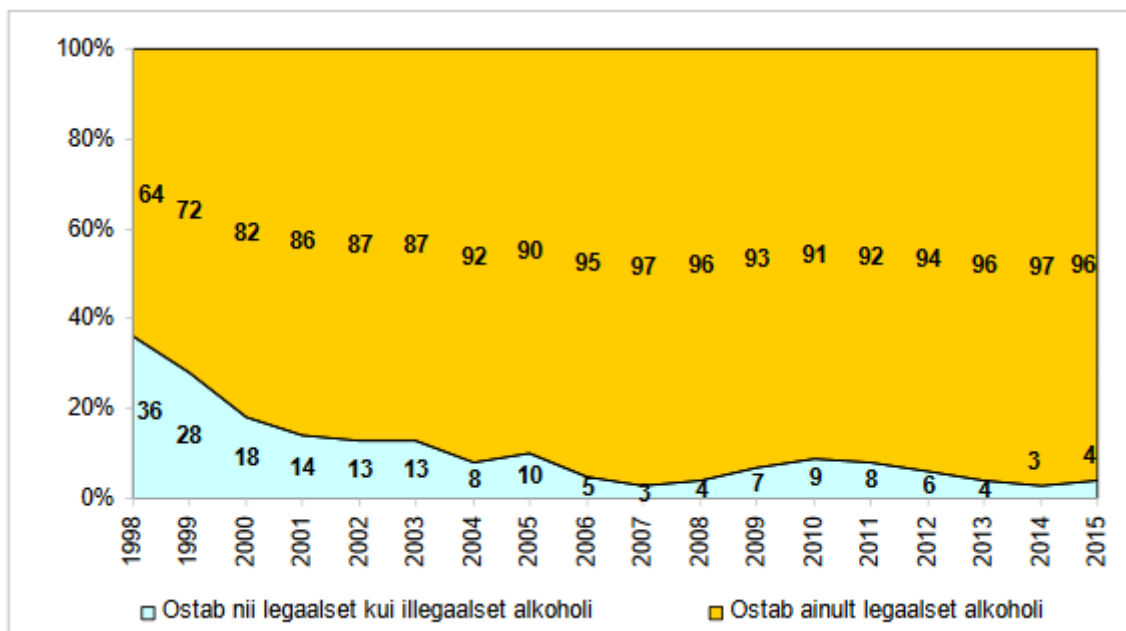
Endine hulгимүүгилao müügijuht mainib antud intervjuus, et neil on Ainares tuhande ruutmeetrine pood ning lisaks on valmimas ligi 800 ruutmeetrine pood, kuid juba on näha, et see on liiga väike ning oleks pidanud ehitada suurema poe, kuna poodi külastab väga palju inimesi. Lisaks on ta seisukohal, et piirikaubandusest tulenevalt tarbivad inimesed rohkem alkoholi. Oma väites tugineb ta sellele, et kui pärast tööpäeva saali peal ringi vaadata, siis näeb, et pood on inimesi täis ning korvid on ääreni. Ostetakse pigem kvaliteetsemaid tooteid, kuna Eesti kauplustega võrreldes on Lätis samadel toodetel oluliselt madalam hind ning see panebki inimesed ostma.

Hoolimata sellest, et kauplused ise soosivad seda, et ostetakse Läti tooteid (sissekäigu juures mõlemal pool on kohe Läti tooted), siis põhikäibe moodustab siiski Eesti õlu.

2.3 Must turg

Lisaks piirikaubandusele, mis on tekkinud alles viimastel aastatel, eksisteerib legaalse alkoholituru kõrval ka must turg, mis mõjutab negatiivselt legaalse alkoholi ostmist ning riigi maksutulu laekumist. Peale selle kujutab see ohtu ka inimese tervisele, kuna päris täpselt ei teata, mis kvaliteediga tooteid ostetakse.

Kuna alkoholi hinnast moodustab olulise osa aktsiisimaks, millega riik ühest küljest proovib maksutulu teenida ning teisest küljest piirata sellega inimeste alkoholitarbimist, on salaalkoholi müüjatel võimalik alkoholi alati madalama hinnaga müüa. See omakorda paneb tarbijaid odavamalt alternatiivi eelistama, kuna hinnavahet illegaalse ja legaalse alkoholi vahel on märgatav. Illegaalse alkoholi all mõistetakse alkoholi, mille ostmine ja tarbimine on seadusevastane ning selle pealt ei ole makse makstud. (Illegaalse... 2016)

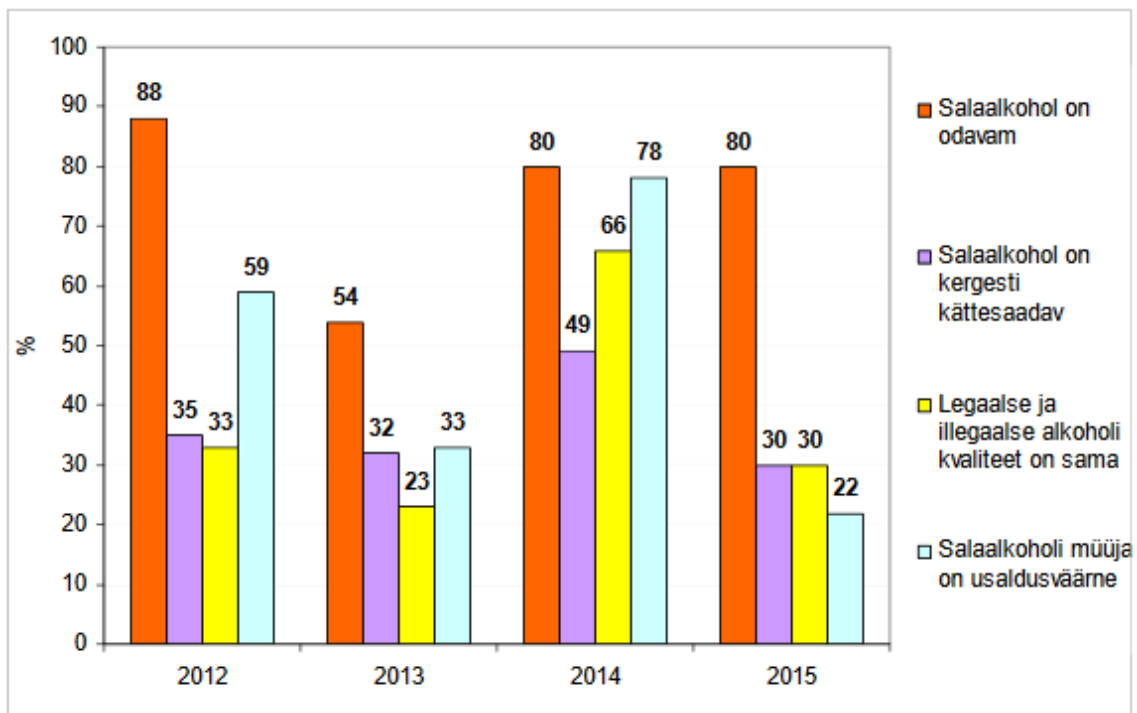

Joonis 6. Legaalse ja illegaalse alkoholi vahel valiku tegemine (% alkoholi tarbijatest)

Allikas: Illegaalse... 2016

Jooniselt 6 ilmneb, et viimaste aastatega on illegaalse alkoholi ostjate hulk võrreldes 2000. algusaastatega mitmekordselt vähenenud. 2005. ja 2010. aastal illegaalse alkoholi tarbimise hulk tõusis, kuid viimastel aastatel on see jälle vähenenud.

Peamine põhjus illegaalse alkoholi ostmiseks on selle hind. Keskel läbi on legaalse viina hind illegaalsest viinast 23% kõrgem. (Illegaalse... 2016)

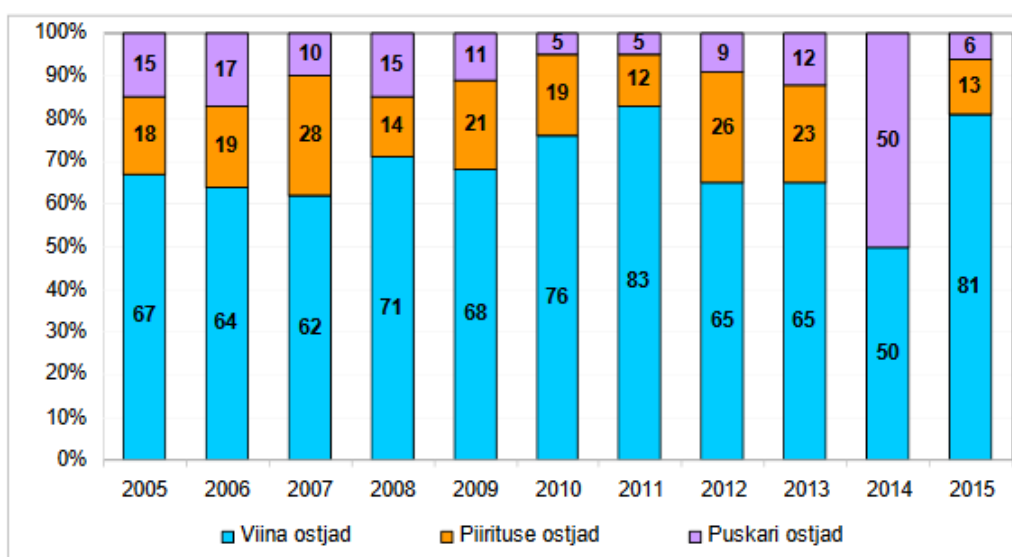
Joonis 7. Illegaalse alkoholi ostmise põhjused

Allikas: Illegaalse... 2016

Joonisel 7 on näha peamisi illegaalse alkoholi ostmise põhjuseid. Aastatel 2012-2015 on läbivalt kõige suuremaks salaalkoholi ostmise põhjuseks olnud selle odavam hind. Teine oluline põhjus on salaalkoholimüüja usaldusväärsus. Lisaks sellele leiavad vastajad, et legaalse ja illegaalse alkoholi kvaliteet on sama ning salaalkohol on kergesti kättesaadav.

Oluliselt on langenud nende tarbijate osakaal, kes peavad oluliseks salaalkoholi kergesti kättesaadavust, illegaalse ja legaalse alkoholi sama kvaliteeti ning salaalkoholimüüja usaldusväärust. See kõik kinnitab, et kõige olulisem põhjus salaalkoholi ostmiseks on selle soodsam hind.

Viimastel aastatel on illegaalse alkoholi ostjate osakaal langenud alla 5% kõigist alkoholitarbijatest. Joonisel 8 on välja toodud, milliseid illegaalseid alkohoolseid jooke aastate lõikes ostetud on.

Joonis 8. Illegaalse alkoholi ostude jaotus jookide lõikes (% illegaalse alkoholi ostjatest)
Allikas: Illegaalse... 2016

Jooniselt 8 ilmneb, et kõige rohkem ostetakse illegaalset viina, seejärel puskarit ning lõpuks piiritust. Erandiks on 2014. aasta, mil illegaalset viina ja puskarit osteti võrdselt.

Musta turu suurust on keeruline hinnata, kuna tegemist on varjatud majandustegevusega ning see ei kajastu ametlikes statistikates. Sellest tulenevalt on väga raske antud valdkonna kohta andmeid koguda. Üheks võimaluseks on inimeste küsitlemine, kuid see ei pruugi anda õigeid tulemusi, kuna üldiselt vaadatakse illegaalsele turule siiski halvustavalt ning inimeste vastused ei pruugi küsitlustele vastates olla läbini ausad. Sellest tulenevalt on eksperthinnangu põhjal Eestis tervikuna illegaalse alkoholi tarbimine olnud kõrgem, kui tarbijate endi hinnangul salaalkoholi tarbimine on. (Illegaalse... 2016)

Joonisel 9 on välja toodud alkoholi illegaalse kaubanduse maht ja arvestuslik maksutulukaotus. Analüüsi aluseks on elanike käest küsitluse käigus kogutud hinnangud, Eesti Konjunktuuriinstituudi (EKI) ekspertide hinnangud ja Maksu- ja Tolliameti ekspertide

informatsioon. Kuna illegaalsel turul müüakse peamiselt salaviina, siis on tabelis võrreldud salaviina turuosa kogu viinaturu suhtes. EKI hinnangul moodustas illegaalselt turult ostetud viin 17-22% kogu 2015. aastal tarbitud viinast. (*Ibid.*)

Näitaja	Ühik	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Illegaalse kaubanduse osakaal viina siseturumahust	%	20-25	15-20	8-12	10-15	15-19	23-27	22-27	20-24	20-24	17-21	17-22
Illegaalse kaubanduse maht	mln l	2,4	2,1	1,5	1,7	2,0	2,3	2,1	1,8	1,7	1,4	1,4
	mln €	10,2	9,0	6,5	11,1	11,9	14,0	15,7	14,2	13,0	10,8	13,5
Riigieelarvesse laekumata aktsiis	mln €	8,4	6,9	4,4	6,4	9,1	11,3	10,5	9,4	9,4	8,2	9,6
Riigieelarvesse laekumata käibemaks	mln €	3,2	2,6	1,7	2,8	3,9	4,8	4,8	4,4	4,2	3,6	4,3

Joonis 9. Alkoholi illegaalse kaubanduse maht ja arvestuslik maksutulukaotus

Allikas: Illegaalse... 2016

Jooniselt 9 ilmneb, et hinnanguliselt jäi 2015. aastal riigieelarvesse laekumata 4,3 miljonit eurot käibemaksu ning aktsiisi 9,6 miljonit eurot. Kui võrrelda neid andmeid aastate lõikes, siis on näha, et saamata jäänud tulu on aastate lõikes erinev ning kõikuv.

Teemat uurides viidi bakalaureuse töö käigus läbi lühiintervjuu 24-aastase noormehega, kes elab Pärnumaal, riigipiiri lähistel, et uurida, miks ostab tema alkoholi salaturult. Intervjuu viidi läbi sotsiaalmeedia vahendusel ning intervjuu transkriptsioon on toodud Lisas 3. Teema tundlikkuse tõttu soovis intervjueritav jääda anonüümseks.

Intervjuus said kinnitust sisuliselt kõik punktid, mis olid kajastatud ka EKI poolt läbiviidud uuringus. Nimelt peamiseks põhjuseks salaalkoholi ostmisel on selle hind. Lisaks sellele on seda mugav teha, kuna tuleb vaid soovist teada anda ning öelda soovitud kogus.

2.4 Analüüs ja järeldused

Näiliselt täidab Eesti alkoholipoliitika oma eesmärgi – aasta aastalt on inimesed tarbinud vähem ühe täiskasvanud elaniku kohta absoluutalkoholi ning riigi tulud alkoholiaktsiisist on tõusnud. Ka varasemad Euroopa uuringud aktsiisimäärade ja tarbimise kohta on tõestanud, et hinna tõustes tarbimine väheneb ning hinna langedes tarbimine kasvab. Siinkohal saab hea näitena välja tuua Soome, kes 2004. aastal alandas keskmiselt 33% alkoholiaktsiisi, mille tulemusena tarbimine kasvas 10% ning see omakorda tõi kaasa tervishoiukulude suurenemise.

Kohati vastuoluline on, et kuigi inimesed tarbivad vähem alkoholi on riigi kulud alkoholist tingitud terviseprobleemidele tõusnud. Tegemist võib olla kokkusattumusega, kuid see võib olla tingitud ka sellest, et aktsiisimäärade tõusust tulenevalt ostavad inimesed alkoholi rohkem piiriäärsetest aladest ja/või mustalt turult.

Uuritud artiklite põhjal, mis puudutasid Eesti suurimaid alkoholimüüjaid ja –tootjaid tuli välja, et Eesti riigi praegune alkoholipoliitika on pannud kodumaised ettevõtted tuleviku ees kõhkleva ning edasised investeeringud ettevõtetesse on küsimärgi all. Lisaks sellele on alkoholipoliitikast tulenevalt halvenenud ettevõtete olukord nii palju, et mitmeid töötajaid on koondatud ning suurel määral on oma tegevus suunatud ekspordile või piiriäärsetesse piirkondadesse.

Läbi viidud intervjuus mainis endine hulгимүүгилao müүгijuht, kes praegu ajab äri Läti piiril, et ettevõtted üritavad oma tegevusega riigile märku anda, et midagi on valesti tehtud ning Lätis on nende jaoks ettevõtluseks palju soodsamad tingimused. Lisaks mainis ta intervjuus, et tema arvates inimesed tarbivad alkoholi hoopis rohkem, kuna Lätis on alkohol odavam ning see paneb inimesi ostma tooteid, mida nad Eestist muidu ei ostaks.

Artikleid uurides ning lugedes, kuidas ettevõtted suhtuvad tulevikuinvesteeringutesse ettevaatlikult ning on pidanud ka töötajaid koondama, kõlab läbi ühine toon, et midagi on Eesti riik alkoholipoliitikaga seoses valesti teinud. Intervjuus mainis endine hulгимүүгилao müүгijuht, et hetkel on enamus ettevõtteid panustanud aktsiisihinna tõusule ning sellest tulenevalt on ladudes suured varud. Täna ei tea keegi päris täpselt, kui suured need varud on, kuid kui riik peaks otsustama, et nüüd enam aktsiisi ei tõsteta, siis selguks, kui palju on ladudes tegelikult tooteid ning siis hakatakse neid müüma. Mis omakorda tähendab seda, et kui aktsiis

enam ei tõuse ja ettevõtted hakkavad oma varusid müüma, siis riigi aktsiisitulu langeks märkimisväärselt.

See on viinud väga huvitava ja samas ka hirmutava olukorrani. Kui aktsiismäärasid enam ei tõsteta, siis riigi aktsiisitulu väheneb, kuid nende asemele tuleb leida kas mõni uus tulude allikas või vähendada riigi kulusid. Eesti alkoholipoliitika on meid viinud täna olukorda, kus piirikaubandus õitseb. Läti piirile avatakse järjest uusi poode ning inimesi käib seal palju. Eestiga võrreldes odavamad hinnad on viinud selleni, et inimesed lahkuvad poest korvid täis ning kokkuvõttes tõenäoliselt ostavad rohkem, kui nad muidu oleksid ostnud. Eesti riigil jääb aga saamata aktsiisi ja käibemaksutulu, inimesed tarbivad rohkem ning Eesti riigi kanda jäävad alkoholi tarbimisest tingitud terviseprobleemide kulud.

Kuigi Eesti Konjunktuuriinstituudi poolt läbi viidud statistika näitab, et inimesed tarbivad absoluutalkoholi vähem, siis väidavad piiriääres tegutsevad ettevõtjad teisiti. Riik on sattunud väga keerulisse olukorda, kus aktsiisi tõstmata jätmise vähendaks aktsiisitulu palju, samas tõenäoliselt seda enam alandada ka ei saa, kuna ettevõtjad on panustanud aktsiisimäära tõusule ning sellest tulenevalt ostnud kaupu ette ning kui nüüd aktsiisi alandatakse, siis jääksid nad kahjumisse, mis oleks ettevõtjate jaoks veel suuremaks löögiks.

Autor on seisukohal, et riik peaks antud küsimuses kuulama rohkem ettevõtjate arvamust ning arvestama oma edasistes sammudes nendega, kuna vastasel juhul võibki juhtuda nii, et ettevõtted kolivad oma tegevusega piirialadele ning riigil jääb maksutulu saamata, inimesed tarbivad rohkem ning haigekassakulud jäävad riigi kanda.

KOKKUVÕTE

Aktsiisid on tarbimismaksud, mille eesmärgiks on maksustada konkreetset kaubagrappi. Käesoleva bakalaureusetöö teemaks oli Alkoholiaktsiisi mõjust tarbimisele ja Eesti ettevõtetele. Tegemis on olulise teemaga, kuna Eesti on absoluutalkoholi tarbimises Euroopas esirinnas ning alkoholist tingitud surmade arv on Eestis kõrgeim.

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada, kas alkoholiaktsiisimäärade tõstmine on vähendanud alkoholi tarbimist Eestis ning mil määral on aktsiisimäärade tõus mõjutanud Eesti ettevõtteid. Töö eesmärgist tulenevalt püstitati uurimisprobleem, mis otsis vastuseid küsimustele, kas alkoholiaktsiisimäärade tõstmine on vähendanud alkoholi tarbimist ning millist mõju on see avaldanud ettevõtetele, kes igapäevaselt toodavad ja/või müüvad alkoholi. Lisaks uuriti, kas aktsiisimäärade tõstmine on viinud piirikaubanduse ja/või musta turu elavnemisele.

Töö eesmärgi saavutamiseks uuriti erinevaid Eestis läbi viidud uuringuid, toetudes Eesti mastaabis peamiselt Eesti Konjunktuuriinstituudi poolt läbi viidud uuringutele, mis seostusid alkoholi tarbimisega. Ettevõtete olukorrast selgema pildi saamiseks uuriti erinevaid artikleid ning intervjuusid ning selle kõige kinnituseks viidi läbi kaks intervjuud, millest üks oli endise Pärnu hulgimüügilao müügijuhiga ning teine inimesega, kes ostab alkoholi mustalt turult.

Eesti Konjunktuuriinstituudi poolt läbi viidud uuringust selgub, et viimastel aastatel on suurenenud maksutulu laekumine ning vähenenud inimeste alkoholitarbimine. Kohati vastuoluline on, et kulutused alkoholist tingitud terviseprobleemide ravimisele on tõusnud. See võib tuleneda osati sellest, et üleüldiselt on ravikulud kallinenud, kuid teisalt ka sellest, et kõrgemad aktsiisimäärad on pannud inimesed rohkem alkoholi ostma väljast poolt Eestit ja/või mustalt turult ning selle kohta on keerulisem andmeid koguda.

Aktsiisimäärade tõstmine on muutnud Eesti ettevõtteid tulevikus tehtavate investeeringute osas ettevaatlikuks. Aktsiisimäärade tõus on mõjutanud mitme uuritud ettevõtete tegevust negatiivselt, millest tulenevalt on töötajaid koondatud või mindud üle osalisele tootmisele. Lisaks sellele on ettevõtteid suunanud suurema osa oma müügist ekspordi,

peamiselt Läti piiriäärsetesse aladesse, kuna sealsed tingimused ettevõtluseks on ettevõtjasõbralikumad.

Uurimuse käigus läbi töötatud materjalist selgub, et aktsiismäärade tõstmine on vähendanud absoluutalkoholi tarbimist ning suurendanud maksutulu laekumist. Teisalt on see viinud piirikaubanduse elavnemisele, kuna ühest küljest on Lätis ettevõtete jaoks paremad tingimused ning teisest küljest tarbijate jaoks odavamad hinnad. See aga viib selleni, et Eesti riigil jääb aktsiisi ja käibemaksutulu laekumata, inimesed tarbivad rohkem alkoholi, kuna odavate hindade tõttu ostetakse Lätist ka neid tooteid, mida muidu Eestist ostetud ei oleks, ning ravikulud jäävad Eesti riigi kanda.

VIIDATUD ALLIKAD

2017. aasta riigieelarve. Rahandusministeerium.

<http://www.fin.ee/riigieelarve-2017/> (02.04.2017)

A. Le Coqi eksport kasvas eelmisel aastal 42%. Uudised. <http://www.alecoq.ee/uudised/a-le-coqi-eksport-kasvas-eelmisel-aastal-42/> (15.04.2017)

A. Le Coqi võimas ekspordihüpe. <http://www.toostusuudised.ee/uudised/2017/02/22/a-le-coq-voimas-ekspordihupe> (15.04.2017)

Ajalgu. Õlletehasest. <https://www.saku.ee/olletehasest/ajalugu/> (15.04.2017)

Alcohol's Effects on the Body. National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism.

<https://www.niaaa.nih.gov/alcohol-health/alcohols-effects-body> (08.04.2017)

Alcoholism and Family/Marital Problems. American Addiction Centers.

<http://americanaddictioncenters.org/alcoholism-treatment/family-marital-problems/> (08.04.2017)

Alcohol-psychos. Addiction. <https://www.addiction.com/a-z/alcohol-related-psychosis/> (09.04.2017)

Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisiseadus. Vastu võetud Riigikogus 4. detsembril 2002. a - RT I 2003, 2, 17; RT I 24.12.2016, 20

Alkoholitarbimine on langustrendis. Eesti Konjunktuuriinstituut.

<http://www.rmp.ee/uudised/uldmajandus/alkoholitarbimine-on-langustrendis-2017-04-24> (11.05.2017)

Aktsiisid. Maksu- ja tolliamet.

https://www.eesti.ee/est/teemad/ettevotja/maksud_ja_toll/ulevaade_eesti_maksusustee_mist/aktsiisid_1 (02.04.2017)

Aktsiisimäärad. Maksu- ja tolliamet. <https://www.emta.ee/et/ariklient/aktsiisid-varahasartmang/uldust/aktsiisimaarad#Alkohol> (08.04.2017)

Alkoholi turg, tarbimine ja kahjud Eestis. Aastaraamat 2016. Eesti Konjunktuuriinstituut.

https://intra.tai.ee//images/prints/documents/148110851999_Alkoholi%20aastaraamat%202016_.pdf (08.04.2017)

Breidaks, A., Ratas: Eesti ei avalda Lätile õlleaktsiisiga survet. <https://lounaestlane.ee/ratas-eesti-ei-avalda-latile-olleaktsiisiga-survet/> (27.04.2017)

- Eesti Vabariigi alkoholiaktsiisimäärad 2010-2016. Rahandusministeerium.
www.fin.ee/public/dokumendid/alkoholi_aktsiisimaarad_2010-2016.xlsx (08.04.2017)
- Eesti Vabariigi põhiseadus. Vastu võetud Riigikogus 28. juunil 1992. a – RT 1992, 26, 349; RT I, 15.05.2015, 2.
- Excise. Business Dictionary.* <http://www.businessdictionary.com/definition/excise-duty.html> (02.04.2017)
- Hansalu, K., Liviko koondab taas aktsiisitõusu tõttu töötajaid.
<http://majandus24.postimees.ee/3485905/liviko-koondab-taas-aktsiisitõusu-tõttu-töötajaid> (15.04.2017)
- Illegaalse alkoholi tarbimine ja kaubandus Eestist 2015 (elanike hinnangute alusel). Eesti Konjunktuuriinstituut.
https://www.mkm.ee/sites/default/files/illegaalse_alkoholi_tarbimine_ja_kaubandus_estis_2015.pdf (14.05.2017)
- Impact of alcohol on the developing brain.* <http://alcoholthinkagain.com.au/Parents-Young-People/Alcohol-and-the-Developing-Brain/Impact-of-Alcohol-on-the-developing-brain> (08.04.2017)
- Know... the effects of alcohol.* <http://www.knowyourlimits.info/know%E2%80%A6-effects-alcohol> (08.04.2017)
- Lauri, M. Aktsiisidest ja nende tõstmisest. <https://marislauri.ee/2015/04/24/aktsiisidest-ja-nende-tõstmisest/> (02.04.2017)
- Lehis, L. Aktsiiside olemusest, ajaloost ja põhimõtetest.
<http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=588> (08.04.2017)
- Ligi: riigieelarve tulud on kolimas Lätti. <http://www.aripaev.ee/uudised/2017/04/20/ligi-riigieelarve-tulud-on-kolimas-latti> (23.04.2017)
- Liviko täna. Ettevõtte. <http://www.liviko.ee/ettevote/> (09.04.2017)
- Liviko: õlleaktsiisi tõus on osaliselt õiglane. <http://majandus24.postimees.ee/3923647/liviko-õlleaktsiisi-tõus-on-osaliselt-õiglane> (15.04.2017)
- Liviko ähvardab osa ärist Lätti viia. <http://www.aripaev.ee/uudised/2015/05/07/liviko-plaanib-maksuraha-eestist-valja-suunata> (15.04.2017)
- Meelemürkide tarvitamine Eesti kooliõpilaste seas. <http://tarkvanem.ee/meelemurkide-tarvitamine-eesti-kooliõpilaste-seas/> (08.04.2017)
- Meist. A. LE COQIST. <http://www.alecoq.ee/a-le-coqist/meist/> (15.04.2017)

- Mõõdukas alkoholi tarvitamine. Tervise Arengu Instituut.
<http://alkoinfo.ee/et/moodukus/moodukuse-piires/moodukas-alkoholi-tarvitamine/>
(08.04.2017)
- Oll, M., *Report: Estonians stand out for largest alcohol consumption in OECD.*
<http://news.err.ee/115844/report-estonians-stand-out-for-largest-alcohol-consumption-in-oecd> (09.04.2017)
- Piirikaubanduse mõju alkoholiaktsiisi laekumisele oli mullu 3 miljonit.
<http://www.pealinn.ee/tagid/koik/piirikaubanduse-moju-alkoholiaktsiisi-laekumisele-oli-mullu-3-miljonit-n185304> (23.04.2017)
- Raudne, R. Alkoholiaktsiisi tõus: selle mõju ja roll võimaliku eelarvelise katteallikana.
<http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=1704>
(08.04.2017)
- Riigieelarvesse laekunud maksud (kuud). Statistikaamet.
<http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=RR027&lang=2> (08.04.2017)
- Ruuda, L., A. Le Coq on aktsiisitõusu tõttu investeringud külmutanud.
<http://majandus24.postimees.ee/4007393/a-le-coq-on-aktsiisitõusu-tõttu-investeringud-kulmutanud?&kmi=Jka8mnhLHfQIJOXNA79zi4GIWc%3D>
(16.04.2017)
- Sadilov, M., Õun, K. Maksustamine ning aktsiisid Eestis.
<https://www.stat.ee/dokumendid/70127> (08.04.2017)
- Tohver, A., Järsk aktsiisitõus paneb Saku õlletehase surve alla.
<http://www.harjuelu.ee/2016/12/8366/jarsk-aktsiisitõus-paneb-saku-õlletehase-surve-alla/> (15.04.2017)
- Tubalkain, M., Ka A. Le Coq on töötajate arvu vähendanud.
<http://majandus24.postimees.ee/3055283/ka-a-le-coq-on-tootajate-arvu-vahendanud>
(15.04.2017)
- Eerme, M., Uuring: Kui palju eestlastest käib Läti piiril alkoholi ostmas?
<http://www.kaubandus.ee/uudised/2016/09/07/uuring-kui-palju-eestlastest-kaib-lati-piiril-alkoholi-ostmas> (27.04.2017)
- Voog, A., 10-ptsendiline hinnavahe paneks eestlasi Läti alkoholiturismist loobuma.
<http://www.emor.ee/10-protsendine-hinnavahe-paneks-eestlasi-lati-alkoholiturismist-loobuma/> (27.04.2017)
- Voog, A., Lätist ostetud alkoholi osakaal on kasvanud 10%-le kogu alkoholi ostumahust.
<http://www.emor.ee/latist-ostetud-alkoholi-osakaal-on-kasvanud-10-le-kogu-alkoholi-ostumahust/> (27.04.2017)

Võsumets, M., Liviko juht: karmid piirangud alkoholile on omamoodi vägivald.
<http://arvamus.postimees.ee/4032681/liviko-juht-karmid-piirangud-alkoholile-on-omamoodi-vagivald> 15.04.2017)

Väärtused. Õlletehasest. <https://www.saku.ee/olletehasest/vaartused/> (15.04.2017)

Österberg, E. L. (2011). *Alcohol tax changes and the use of alcohol in Europe*. – *Drug & Alcohol Review*. Vol 30, issue 2, pp. 124-129.

SUMMARY

THE IMPACT OF ALCOHOL TAX ON ESTONIAN CONSUMERS AND COMPANIES

Maia-Liisa Aleksandrov

The purpose of consumption taxes is to tax a specific tally. The topic of this bachelors thesis is „The impact of alcohol tax on Estonian consumers and companies“. This is relevant, since Estonia is one of the first countries in Europe by the consumption level of alcohol and has the highest rate of mortality due to alcohol consumption.

The aim of this bachelors thesis was to establish, whether raising alcohol taxes has decreased consumption of alcohol in Estonia and how it has influenced Estonian companies. Accordingly to the aim of this thesis, a problem was raised which then was researched and questions were answered. Furthermore the option that raising taxes has led to flourishing black market and/or boarder trades was explored.

To achieve the aim of this thesis different researches conducted in Estonia were analyzed, relying mainly on the researches conducted by Estonian Institute of Economic Research. Considering the state of the companies, for a clearer image different articles and interviews were explored. For confirmation two interviews were conducted, one of which with a sales manager of a wholesale warehouse in Pärnu and second with a person, who acquers alcohol from black market.

A research conducted by Estonian Institute of Economic Research reveals that in the past few years, the revenue has increased and the consumption of alcohol has decreased. It is somewhat contrary that the expenses regarding alcohol induced health problems have increased. This may be because of the fact that overall health expenses have increased but also due to higher taxes, people have started buying alcohol outside of Estonia and/or from black market. This however, is a complex problem to research.

Increasing taxes regarding alcohol has made Estonian companies more careful about future investments. The raise of the taxes has negatively impacted several researched companies, which has resulted in dismissing workers or descend to partial manufacturing. Additionally, companies have directed most of their sales into export, mostly to Latvian border areas, since the conditions in there are more entrepreneur-friendly.

The material processed reveals that raising taxes regarding alcohol have decreased the consumption levels of alcohol and increased the revenue. Moreover, this has led to recovering boarder trading since there are better conditions for businesses and lower prices for consumers. This will result in lower excise and turnover taxes for the country. People consume more alcohol bought from Latvia for example, since it is cheaper there and the health care expanses are left for Estonian country to settle.

LISAD

Lisa 1. Intervjuu ettevõtjaga – küsimused

- Rääkige palun endast ning Teie seosest Ettevõttega.
- Millega Ettevõtte tegeleb?
 - Millal asutati?
 - Kui palju on kauplusi/ladusid üle Eesti?
- Millega tegeles Ettevõtte Pärnu ladu?
 - Millal asutati?
 - Miks valiti lao asukohaks just Pärnu?
- Millist mõju kujutas alkoholiaktsiisitõus Pärnu laole?
 - Alkoholiaktsiis on tõusnud pea igal aastal, millal Te esimest korda tundsite, et aktsiisi tõus võib äritegevusele saatuslikuks saada?
 - Kas tegite omalt poolt midagi selleks, et vähendada aktsiisi mõju äritegevusele? Nimetage.
 - Milline oli mõju töötajatele?
 - Millist mõju on avaldanud Pärnu lao sulgemine üleüldisele firma olukorrale? (nt kas Pärnu ladu töötas kahjumiga ning sellest tulenevalt vähenes ka üldine kasum vms)
- Millist mõju on alkoholiaktsiisitõus Rakvere laole kujutanud? Kuidas te võrdleksite seda Pärnu laoga? (võimalusel nt protsentuaalselt välja tuua)
- Milliste alkoholitoodete müüki mõjutas aktsiisi tõus enim?
 - Kas aktsiisi tõus mõjutas ka mittealkohoolsete toodete müüki? (kuna nt alkoholi telliti vähem, siis kas ka mittealkohoolseid tooteid telliti vähem)

- Kuidas Teile tundub, kuidas alkoholiaktsiisi tõus on konkurente mõjutanud? Kas teate kedagi, kes on aktsiisi tõusust tulenevalt tegevuse lõpetanud või tõsistesse raskustesse sattunud?
- Kuidas Te suhtute riigi tasandil alkoholiaktsiisi tõstmisse?
 - Kas Te usute, et see on toonud kaasa peamised soovitud eesmärgid, suurendada maksude laekumist ning teisest küljest muuta alkoholi tarbimine inimestele ebamugavamaks? Põhjendage.
 - Kuidas mõjutab alkoholiaktsiisi tõus Eesti majandust?
- Milline võiks Teie arust olla riigi alkoholipoliitika?
 - Kuidas hindate Eesti tulevikku seoses alkoholiaktsiisiga?
 - Kas näete võimalust, et riiki võib veel aktsiisi alandada? Põhjendage.
- Kas üldse ning mida teevad Eesti ettevõtted alkoholiaktsiisi vastu võitlemiseks?
- Kas Teil on mõni soovitus, idee või mõte, mida Te sooviksite lisada, mida mu küsimused ei katnud?

Lisa 2. Intervjuu ettevõtjaga – transkribeerim

Küsija: Tere. Rääkige lühidalt endast ning Teie seosest Ettevõttega.

Vastaja: Olen xxx. Ettevõttes olen töötanud tänaseks pea 16 aastast ja ega muid seoseid ei olegi, kui et ma olen seal lihtne töötaja. Sulgesime lao puhtalt selle tõttu, et valitsus otsustas tõsta õlleaktsiisi 70%. Kuna meie põhilised kliendid olid tavakaubanduse ja väikepoed, mitte ketipoed, siis selle tõttu kannatavad müügis nagunii ja nägime, et ei ole mõtet enam edasi tegutseda.

Küsija: Täpsustav küsimus vahele, et millega Ettevõtte tegeleb?

Vastaja: Ettevõtte tegeleb alkoholi ja toidukaupade hulgimüügiga.

Küsija: Kui palju on Ettevõttel ladusid või kauplusi?

Vastaja: Meil oli kaks ladu. Oli pealadu Rakveres ja vaheladu Pärnus. Ja müüsimise peale Lõuna-Eesti igale poole mujale Eestisse. Välja arvatud Lõuna-Eestis olime siis hulgimüügiturul müüjana ja vahendajana kõigi tarnijate ja tootjate jaoks.

Küsiija: Kas see, et vaheladu asus Pärnus oli selline strateegiline eesmärk ka või lihtsalt kuidagi juhtus see asukoht Pärnusse?

Vastaja: Ei, ta lihtsalt ei juhtunud midagi, tegemist oli strateegilise eesmärgiga, et tulla Rakverest kaugemale ja olla kohapeal, kuna Pärnu on väga sessoonne nii öelda, sest põhimüügiaeg on maist kuni augustini, aga ikkagi, et olla kohapeal ja olla seal olemas ja teha sellel sessoonil hea tulemus.

Küsiija: Millal oli esimene kord, kui Te tundsite, et alkoholiaktsiistõus hakkab tegevust negatiivselt mõjutama?

Vastaja: No see oli tegelikult niimoodi, et Pärnu lao me panime kinni 2017 jaanuari lõpus. 2016 kevadel avati Ikla piiripunktis Alko 1000, kes oli meie suur konkurent, mitte suur, aga siiski konkurent ja peale seda kadusid ära meie juurest nii öelda hulgi ostjad, kes muidu tellisid suuremateks puhkudeks, nagu pulmad, sünnipäevad, no kõik suuremad tähtpäevad, kuhu ostetakse rohkem, kui kast viina või mida iganes. Mida ma olin kõik aastad saanud teha, seda enam ei olnud. Mitte ühtegi koolikokkutulekut. Mitte ühtegi pulma, sünnipäeva. Mitte ühtegi tähtpäeva, kuhu ostetakse rohkem viina enam ei olnud meil laos. Et oli näha, et need kolisid kõik Lätti. Kõik toodi sealt. See oli selge. Ja tasapisi hakkasid ka väikepoed ennast sulgema. Et põhimõtteliselt 2016 kevadega algas see *grand de finale*.

Küsiija: Kas Te tegite omalt poolt midagi selleks, et kuidagi vähendada aktsiisi mõju?

Vastaja: No sa teed ju kõik, aga aktsiis on piirväärtus, mis on üks. Sellest sa ei saa alla poole minna.

Küsiija: Ma mõtlesin pigem seda, et kas varem kuskilt kokku osta või midagi sellist.

Vastaja: Tähendab jah, see on üks suur vahe, mida ma sulle praegu räägin, Eesti mängib jalgpalli. Eesti valitsus mängib jalgpalli. Ja pall läheb koguaeg suuremaks. Ja ta ei saagi jätta tõstmata enam, sest ta on mänginud selle peale koguaeg, et ostetakse ette. Läti valitsus teeb hoopis teist moodi. Kõik olemasolev laovaru, mis sul laos on, selle pealt pead sa maksma ekstra aktsiisi. Kui sul on laos 10 alust viina ja see aktsiis tõuseb ära, siis sel hetkel, kui see aktsiis tõuseb sa pead andma aruande ja maksma selle pealt selle ekstra aktsiisi. Sa ei saa sedasi spekuloida, aga Eesti valitsus mängib ainult selle spekuloidmise peale. Ja täna ei ole teada, kui palju üldse, kui Eesti valitsus nüüd üks aasta jätkaks tõstmata aktsiisi, juhuslikult, siis tuleb välja turu olukorra reaalne pilt, kui palju tegelikult ladudes on olemas, sest täna iga aasta, ka mina tean väga palju ettevõtteid ja olen seotud nendega, kellel on mitme aasta varud ees juba praegu ja kui valitsus jätkaks täna aktsiisi tõstmata, siis hakatakse laovarused realiseerima. Ja

sellel hetkel ei laeku enam mitte mingit aktsiis. No sisuliselt võib olla mingi marginaalne osa. Realiseeritakse laovarused, juurde ei osteta ja riigil ei olegi tegelikult raha ja see raha, mis on kunagi tulnud, see on ammu ära söödud.

Küsija: Natukene Ettevõttega veel seoses, et see Pärnu ladu oli Rakvere lao üks...

Vastaja: Haru jah.

Küsija: Kui Pärnu ladu sulgeti, siis millist mõju see avaldas üldisele Ettevõtte majanduslikule olukorrale?

Vastaja: Tegelikult me tegime seda väga pehmelt, meil jäid tööle müügiagendid ja logistika. Tuleb Rain logistikaga, et üks päev on tellimus, öösel tuleb kaup autoga Pärnusse ja järgmine päev jagatakse laiali. Sisuliselt midagi ei muutunud, aga lihtsalt ei saanud samal päeval kaupa kätte. Mis oli meie suur pluss, et kui sa tellid hommikul kell 9, siis kell 11 on sul kaup käes, mis oli meie tohutu eelis Pärnu kontekstis.

Küsija: Kui palju töötajaid koondati?

Vastaja: Koondati 11 inimest koos minuga.

Küsija: Siis. Hmmm. Mul on natukene segamini, kuna kõiki küsimusi on natukene juba kaetud. Aga kui võrrelda Rakvere ja Pärnu ladu, kas siis võib öelda, et mõju...

Vastaja: Mõju on marginaalne. Mõju on selles mõttes küll olemas ja midagi head ei ole, aga selles mõttes, et küsimus ei ole üldse niivõrd Pärnu lao kaotamises, kuivõrd Eesti kaubanduse kadumises. Kui me tõmbame kaardi peale juti poole Eesti pealt, siis siit allapoole on rahvas Lätis. Ega sa piimapaki ja lihatükiga seda käivet ei tee. Noh, et viinapudel on viinapudel ja nii või naa teda ostetakse. Tahame või ei taha. Et see on nagu poe käive, mis hoiab poodi üleval. Piima ja juustuga sa ei saa poodi avada.

Küsija: Milliste toodete müüki mõjutas aktsiistõus üleüldises plaanis? Kangemat või lahjemat alkoholi?

Vastaja: Esimese hooga kangemat, aga kindlasti nüüd on see uus aktsiistõus, mis lööb selle kõik uperpalli ja me isegi ei tea. Täna meil on Ainasel meil on tuhat ruutu ja Lätti avame 750-800 ruutu poe ja juba on selge, et need on väikesed, et oleks pidanud olema kolm korda suuremad. Et rahvamass kes ründab nii öelda poodi, see on kohutav juba.

Küsija: Aga kas teiste toodete müüki mõjutas ka see?

Vastaja: Nagu kaasnevalt?

Küsija: Jah.

Vastaja: Selles mõttes küll, et teada on, et Lätist ostetakse ehituskaubad ja kõik muu, aga kuna me ei müü ise Superalko kauplustesse peale alkoholi midagi muud, siis ma ei oska niimoodi öelda, aga selge on see, et kui inimene tuleb Lähti juba, siis ta ostab võimalusel midagi muud ka.

Küsija: Te olete turuga kursis, et kas oskate öelda, kas keegi on veel lõpetanud tegevuse?

Vastaja: Pärnus?

Küsija: Üleüldse Eestis.

Vastaja: No väikepoode on ju terve rida, ma nimesid praegu ei nimeta, aga neid on müügis terve rodu ja lõpetanud on ka.

Küsija: Aga kuidas on Teie üldine suhtumine alkoholiaktsiis? Ma mõtlen riigi tasandil ja siis eraldi enda isiklik arvamus.

Vastaja: Riigi tasandil ma saan aru, et neil on raha vaja, aga see mäng, mida nad mängivad, see lõpeb neil ära varsti, sest nad veeretavad seda palli etteostudega. Kui Eesti riik oleks tõstnud seda aktsiisi nii nagu tõstab Läti, siis seda pulli poleks toimunud. Üldse mitte, mis praegu toimub. Ilma etteostudeta ja teenimata ja spekulierimata poleks kogu seda tsirkust olemas, aga kuna nad on seda ettevõtetele võimaldanud, ettevõtted on arvestanud sellega, see on selge, et seal on ajud taga, nad on arvestanud sellega, et iga kord kui nad tõstavad, siis ettevõtted ostavad paarikümne miljoni eest ette. Viina hinnast ju moodustab, tähendab odava viina hind ise on kuskil 0,40€ pudel. Aktsiis on täna 3,78. 1/10 on viina hind, ülejäänud läheb valitsusele. Sellega lõppeb jutt. Et kui sa tõstad aktsiis, siis on selge, et tootja saab 4 senti, valitsus saab 4€ ühe pudeli pealt. No see on siuke külm arvutus.

Küsija: Tarbimise seisukohast, kas Te näete, et aktsiisi tõus on aidanud kaasa tarbimise vähendamisele?

Vastaja: Mina arvan, et inimesed tarbivad rohkem.

Küsija: See on seoses piirikaubandusega?

Vastaja: See on seoses piirikaubandusega jah. Kui ma ise õhtuti saali peal vaatan, siis ma näen, et korvid on paksult täis, häid kaubamarke, mitte odavat brändi, vaid, kuna Lätis ei ole alkoregistrir, ja kõik saavad Euroopa Liidu piires tuua, mida nad leiavad kuskilt ja saavad soodsalt osta, too ja maksa maksud ja müü. Et seal heade brändidega võrreldes on hinnavahe Eestiga võrreldes üle 10€ liitri pealt. Noh ütleme Ruski Standart, Johnny Walker, seal on nii

suured hinnavahed, et inimesed tulevad ja ahhetavad ja lihtsalt panevad need korvi omale ja mitte lihtsalt üks, kaks, kolm. See on reaalsus. Ma näen seda iga päev poes.

Küsija: Milline võiks olla riigi alkoholipoliitika Teie arust?

Vastaja: No see mis praegu tehakse, see on tavaline spekulatsioon ja lihtsalt lahmimine nii öelda. Et noh nii öelda riigi üles tõstmine. Natukene on kiirustatud. See tõus oleks võinud olla vaoshoitum, oluliselt. Teiseks oleks võinud, minu täiesti isiklik arvamus algusest peale, et tõus oleks võinud olla 1% kuus. Iga kuu 1% ilma spekulatsioonita. Täna on valitsus lihtsalt tõstnud oma rahapuhvrit spekulatsiooniga. Nad võimaldavad spekulatsioonida meil kõigil. Lihtsalt, et omale raha saada. Kui tõus oleks olnud 1% kuus, iga kuu. See on aastas 12%, siis etteostu pole mõtet teha, no mõni teeb, aga sisuliselt ei ole mõtet teha. Ta tõuseb niimoodi ühe latina, mida ei ole võimalik väga eristada ja oleks olnud selline, noh, maksumärk jääb samaks ja lihtsalt tõuseb iga kuu 1%. See on minu isiklik arvamus. Aga mina oleks nii teinud.

Küsija: Aga kuidas Te hindate Eesti tulevikku alkoholipoliitikaga? Kas Te näete, et mis suunas see liigub praegu? Alkoholiaktsiisiga seoses.

Vastaja: Aktsiisiga, kui nad nii jätkavad, siis on selge, et ma ei tea, kui palju neil mõju on Läti valitsuses, ma ei oska öelda, aga täna on tunda juba, et seal on mõju ja surve on kõva nii Eesti poolt kui Leedu poolt. Aga ma loodan, et Läti valitsusel nii palju tarkust on, et las nad olla natukene aega paradiisisaar. Miks mitte koguda makse, teenida raha riigi heaolu arveks. Sest täna iga Eesti hankija, kelle käest me ostame, ma arvan saab aru, et me ostame oluliselt rohkem, kui kõik Eesti ketid kokku. Juba praegu.

Küsija: Kas Te sellist võimalust näete, et Eesti äkki võiks veel aktsiis alandada?

Vastaja: Olen mõelnud sellele, aga see on ettevõtetele nii valus löök, selles mõttes, et need, kes on spekulatsiooninud ja ette ostnud ja lootnud selle pealt teenimisele, see pettumus. Ma isegi ei kujuta ette, mis siis valitsuses saab.

Küsija: Paar päeva tagasi oli just üks artikkel, et Ligi oli öelnud, et peaks ikkagi tagasi viima...

Vastaja: No Ligi on tark mees selles mõttes, otsese ütlemisega, tagasi võtta on alati lihtne, aga see ongi see, et kes kompenseerib ettevõtetele tekitatud kahju, kes on ette ostnud. Laenanud raha selleks, et spekulatsioonida ja teenida raha. Mis sellega saab siis, selle hunnikuga. Täna on Eesti riigis ma arvan, et kui valitsus ei tõstaks nüüd enam aktsiisi, siis paar aastat on aktsiisi laekumine -50%, või sinna kantsi, sest varud on suured, keegi peab need ära müüma ja

keegi peab need ära jooma. Selles mõttes, et see hunnik on nii suur riigi sees, see pall, et kuhu see siis panna lõpuks. Seal tekibki küsimus.

Küsimaja: Mida ostetakse Lätis kõige rohkem? Eesti tooteid või siis välismaa, selle mõttes, et kas on rohkem Läti tooteid, või kuidas see on?

Vastaja: Ma isiklikult ütlen, et seal on ikkagi niimoodi, et me ise soosime ka seda, et kuna me oleme ikkagi Lätis ja meil lehvib maja peal Läti lipp, siis me tegelikult soosime Läti tooteid. Ma ei vaidle üldse vastu. Ja kui sa tuled uksest sisse, siis nii paremal kui vasakut kätt kõigepealt tervitavad sind Läti tooted. Ja inimene ikka võtab selle mix-packi, ma näen seda, see käib lihtsalt käega, ta tõstab selle kuuspaki, kus on kuus erinevat Läti toodet ja paneb selle korvi ja jalutab edasi. Aga muidu põhikäive on Eesti õlu.

Küsimaja: Lihtsalt mul tuli see küsimus sellest, et eile kui ma uurisin, siis Saku ütles ühes intervjuus, et Eesti inimene läheb sinna ikkagi Eesti õlut ostma.

Vastaja: Eesti õlu on põhiline, ma ei vaidle vastu. Ma olin ise seal samal intervjuul, et selle pärast ma tean, mis ta seal ütles.

Küsimaja: Kas Eesti ettevõtted teevad midagi selleks, et võidelda aktsiisitõusu vastu?

Vastaja: Kindlasti on lobitöö, aga selge on see, et valitsuse kurss on praegu üks, et tõsta ja lahmida ja eks Eesti ettevõtjate üks suund on see, et näidata, kui valesi need otsused on tehtud, kui valesid otsuseid on tehtud juba. Ettevõtted ei saagi muud teha, nad ei saa ju valitsuse otsuseid muuta, see pole võimalik lihtsalt ja ainuke võimalus on see, et näidata, et te olete rumalalt käitunud ja minna sinna Läti turule. See oli ka meie viis anda sõnumit, et see investering on väike, Valka pood on ilus uus, või tähendab Ainase pood, Valkas kohe lõpetame uue poe ja me teeme järjest juurde. Meie vaatame praegu, kuidas Läti valitsus käitub.

Küsimaja: Vist on kõik küsimused kaetud. Kas Teil on endal lisada midagi?

Vastaja: Ausalt või? (sõbralikult) Ei, mul ei ole lisada.

Lisa 3. Intervjuu musta turu teemal

Küsimaja: Tere! Rääkige palun lühidalt endast (vanus, sugu, elukoht)

Vastaja: Tere. Olen 24-aastane noormees Pärnumaalt riigipiiri lähedalt.

Küsija: Millal Te esmakordselt kuulsite mustast turust ning millal oli esmakordne kokkupuude sealt alkoholi ostmisega?

Vastaja: Alkoholi mustast turust kuulsin esimest korda väiksena kui kuulsin, et naabrimehed tegid puskarit omatarbeks. Teisalt nüüd hiljem olen ise tutvust kaudu saanud salaviina, mis on kordades odavam kui poest ise osta ning kvaliteet on väga hea.

Küsija: Milliseid tooteid müüakse?

Vastaja: Otsest kauplust ei ole. Vaid ma olen teada andnud kui ma soovin ja mis kogust. Viina mark on ainult korra vahetunud.

Küsija: Tervisele mõeldes, kas Te ei karda, et äkki mustalt turult ostetud tooted on Teile kahjulikud, kuna Te ei tea päris täpselt, mida need sisaldavad?

Vastaja: Ei karda. Vähemalt nendelt, kellelt mina olen ostnud on tehases tehtud toode alati müügis olnud.

Küsija: Mis Te arvate, kas ebaseaduslik alkohol ringleb suuremates linnades või pigem väikestes maakohtades?

Vastaja: Isiklikult ma arvan et suuremad kogused liiguvad linnades. Väiksemates kohtades pigem vähe.

Küsija: Oma kogemuse põhjal, kuidas Te hindate musta turu osakaalu Eestis?

Vastaja: Protsentuaalselt ma ei oska hinnata. Aga tean et neid inimesi ikka on kes salaalkoholi ostavad.

Küsija: Keda Te näete peamiste ostjatena?

Vastaja: Ostjaid on erinevaid, aga enamus on keskealised mehed. Ja ka vanemad inimesed, kellele tuuakse kaup põhimõtteliselt koju kätte.

Küsija: Kas olete kokku puutunud ka piiriäärsetelt aladelt alkoholi ostmisega?

Vastaja: Jah, olen küll.

Küsija: Milliseid tooteid ostsite ning miks?

Vastaja: Lätis käiakse ikka odavamama kütuse ja alkoholi pärast. Ning ka suitsud on odavamad. Üks ots tasub igakord ära, kui pikemaks ajaks ette osta.

Küsija: Milline võiks Teie arvates olla riigi alkoholipoliitika?

Vastaja: Riik võiks küll oma alkoholipoliitikat muuta. Hinnad võiksid naaberriikidega võrdsed olla. Siis ei käidaks ka niiviisi väljamaalt toomas.

Küsija: Mul on omalt poolt küsimused otsas, kas Teil on endal midagi lisada?

Vastaja: Ei oska omalt poolt lisada.